

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

Затверджую:

Гарант ОП «Підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності»

назва кафедри

професор Сатир Л.М.

вчене звання, прізвище, ініціали, підпис

«__» _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Тищенко Дмитро Михайлович

прізвище, ім'я та по батькові

Перелік питань, що розробляються в роботі: узагальнити теоретичні та методичні засади інноваційної діяльності у сільському господарстві й уточнити зміст основних понять, пов'язаних із цією діяльністю; проаналізувати основні механізми стимулювання інноваційної діяльності, що застосовуються у світовій практиці; здійснити оцінку організаційно-правових умов інноваційної діяльності в Україні та визначити напрями їх поліпшення; обґрунтувати перспективи й основні напрями активізації інноваційної діяльності в сільському господарстві

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання	Відмітка про виконання
Огляд літератури	січень-лютий 2025	виконано
Теоретико-методична частина	березень-квітень 2025	виконано
Аналітична частина	травень-липень 2025	виконано
Рекомендаційна частина	серпень-вересень 2025	виконано
Оформлення роботи	жовтень 2025	виконано
Перевірка на плагіат	листопад 2025	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	листопад 2025	виконано
Подання на рецензування	грудень 2025	виконано

Керівник кваліфікаційної роботи _____ професор Сатир Л.М.
підпис вчене звання, прізвище, ініціали

Здобувач _____ Тищенко Д. М.
підпис прізвище, ініціали

Дата отримання завдання «__» _____ 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Тищенко Д. М. Активізація інтегрованого інноваційного розвитку підприємств агробізнесу (на матеріалах СГПП «Надія»)

В магістерській роботі досліджено теоретичні, методичні та практичні основи розвитку інноваційної діяльності у сільському господарстві, уточнено зміст основних понять, пов'язаних з інноваційною діяльністю; визначено сутність інтегрованого інноваційного розвитку підприємств та його особливості; узагальнено основні напрямки стимулювання інноваційної діяльності на основі вивчення міжнародного досвіду; проведено оцінку сучасного стану наукового забезпечення інноваційного процесу; досліджено інноваційну діяльність у процесі впровадження новацій в сільське господарство; обґрунтовано перспективи і напрями активізації інноваційної діяльності в сільському господарстві.

Метою дослідження є розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо активізації інноваційного розвитку агробізнесу.

Об'єктом дослідження процес організації, розробки, поширення і впровадження новацій у агровиробництві.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти проблеми інноваційної діяльності в агробізнесі.

Інформаційною базою дослідження є вітчизняна законодавча база, дані Державного служба статистики України, наукових установ Української академії аграрних наук, дані монографічних обстежень, спеціальні літературні джерела, норми і нормативи, даними статистичної, бухгалтерської та фінансової звітності СГПП «Надія».

Ключові слова: новації, інновації, інноваційна діяльність, інтегрований інноваційний розвиток, сільськогосподарські підприємства.

ANNOTATION

Tyshchenko D.M. Activation of integrated innovative development of agribusiness enterprises (based on materials of the State Agricultural Enterprise "Nadiya")

The master's thesis explores the theoretical, methodological and practical foundations of the development of innovative activity in agriculture, clarifies the content of the main concepts related to innovative activity; defines the essence of integrated innovative development of enterprises and its features; summarizes the main directions of stimulating innovative activity based on the study of international experience; assesses the current state of scientific support for the innovation process; investigates innovative activity in the process of introducing innovations into agriculture; substantiates the prospects and directions for activating innovative activity in agriculture.

The purpose of the study is to develop scientifically based proposals for activating the innovative development of agribusiness.

The object of the study is the process of organizing, developing, distributing and implementing innovations in agricultural production.

The subject of the study is the theoretical, methodological and practical aspects of the problem of innovative activity in agribusiness.

The information base of the study is the domestic legislative framework, data from the State Statistics Service of Ukraine, scientific institutions of the Ukrainian Academy of Agrarian Sciences, data from monographic surveys, special literary sources, norms and standards, data from statistical, accounting and financial reporting of the State Agricultural Enterprise "Nadiya".

Keywords: *innovations, innovations, innovative activity, integrated innovative development, agricultural enterprises.*

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ	9
1.1. Теоретичні засади та особливості інтегрованого інноваційного розвитку підприємств агробізнесу.....	9
1.2. Методи оцінки наукових досягнень та ефективності впровадження новацій в аграрний сектор економіки.....	17
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СГПП «НАДІЯ»	26
2.1 Аналіз організаційної структури та виробничої діяльності СГПП «Надія»	26
2.2. Аналіз фінансового стану та стану фінансування інноваційної діяльності СГПП «Надія».....	37
Висновки до розділу 2	43
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СГПП «Надія»	44
3.1. Обґрунтування перспективних інноваційних напрямів розвитку СГПП «Надія»	44
3.2. Біологізація землеробства та інтегрована модель сталого розвитку» СГПП «Надія»	52
Висновки до розділу 3	57
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Інноваційна діяльність є важливою складовою прискорення розвитку агробізнесу від професійного рівня наукових кадрів та спеціалістів сільськогосподарського виробництва.

В умовах глобальної конкуренції, кліматичних викликів та цифрової трансформації аграрний сектор України потребує якісно нової моделі розвитку. Традиційні підходи до ведення сільського господарства вже не забезпечують необхідного рівня ефективності, екологічної стійкості та конкурентоспроможності. Саме тому актуальним стає інтегрований інноваційний розвиток підприємств агробізнесу, який поєднує інноваційні технології, сучасні методи управління, фінансові інструменти та партнерські форми співпраці. У цьому контексті інтегрований інноваційний розвиток підприємств агробізнесу виступає як прогресивна стратегія, що передбачає поєднання технологічних, організаційних, фінансових та управлінських новацій у межах єдиної системи.

Теоретичні та практичні засади інноваційної діяльності висвітлені у класичних працях І. Шумпетера. Окремі аспекти, пов'язані з розробкою та реалізацією стратегії інноваційної діяльності, її інвестиційного та ресурсного забезпечення, а також інформування працівників агробізнесу щодо новітніх розробок сільськогосподарської науки і використання інтелектуальної власності в аграрній сфері, досліджували такі вітчизняні вчені, як А.Ф. Бондаренко, О.Б. Бутнік-Сіверський, М.І. Кісіль, О.В. Крисальний, М.Ф. Кропивко, О.А. Лапко, М.І. Лобанов, П.Т. Саблук, М.А. Садиков та інші. Проте ряд аспектів стратегії та практики активізації інноваційної діяльності у сільському господарстві залишається недостатньо вивченим.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо активізації інноваційного розвитку агробізнесу.

Відповідно до поставленої мети передбачено вирішити наступні завдання:

- узагальнити теоретичні та методичні засади інноваційної діяльності у сільському господарстві й уточнити зміст основних понять, пов'язаних із цією діяльністю;
- проаналізувати основні механізми стимулювання інноваційної діяльності, що застосовуються у світовій практиці;
- здійснити оцінку організаційно-правових умов інноваційної діяльності в Україні та визначити напрями їх поліпшення;
- обґрунтувати перспективи й основні напрями активізації інноваційної діяльності в сільському господарстві.

Об'єктом дослідження процес організації, розробки, поширення і впровадження новачій у агровиробництві.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти проблеми інноваційної діяльності в агробізнесі.

Методи дослідження. Методичною основою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів із проблем інноваційної діяльності, законодавчі акти України. У магістерській роботі використані: при дослідженні теоретичних і методичних засад інноваційної діяльності – діалектичний метод пізнання та системного підходу, методи синтезу й узагальнень; в аналітичних дослідженнях – індексний, графічний та аналітичний методи, методи оцінки структурних динамічних зрушень, порівнянь і монографічний; при обґрунтуванні прогнозу – розрахунково-конструктивний.

Інформаційною базою дослідження є вітчизняна законодавча база, дані Державного служба статистики України, наукових установ Української академії аграрних наук, дані монографічних обстежень, спеціальні літературні джерела, норми і нормативи, даними статистичної, бухгалтерської та фінансової звітності СГПП «Надія».

Апробація одержаних результатів здійснювалася через участь автора у студентських науково-практичних конференціях та підготовку наукових

публікацій з проблем активізації інтегрованого інноваційного розвитку підприємств агробізнесу.

Магістерська кваліфікаційна робота викладена на 67 сторінках машинописного тексту та містить 25 таблиць, 3 рисунка, а також список використаних джерел, що налічує 44 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ

1.1. Теоретичні засади та особливості інтегрованого інноваційного розвитку підприємств агробізнесу

Кожна держава, що намагається зайняти гідне місце на світовому ринку, має забезпечити високий ступінь соціально-економічного розвитку, що характеризується загальним рівнем її науково-технічного прогресу.

Під науково-технічним прогресом (далі НТП) більшість авторів розуміє взаємозв'язаний поступовий розвиток науки і техніки, що проявляється, з одного боку, в постійному впливанні науки, відкриттів та винаходів на рівень техніки і технологій, з іншого боку – у використанні новітнього устаткування та обладнання в наукових дослідженнях. [1].

На наш погляд, поняття рівня науково-технічного прогресу слід розглядати як загальнодержавний показник, що відображає ступінь реалізації найсучасніших досягнень розвитку науки і техніки по всіх галузях економіки. Загальний рівень НТП України визначає, насамперед, активність інноваційної діяльності в базових наукомістких галузях, що складають основу розвитку економіки.

Основними показниками, що характеризують рівень НТП є ринкові, що характеризують рівень конкурентоспроможності новацій на світовому ринку; інноваційні, що характеризують новизну та ступінь захисту розробок (наявність патентів, ліцензій); матеріально-технічні – оснащеність науково-дослідних установ необхідним обладнанням, устаткуванням, оргтехнікою, комп'ютерами тощо; кадрові - динамічні показники зміни кількості науковців та винахідників; інформаційні – забезпеченість патентно-кон'юнктурною інформацією стосовно результатів новітніх досягнень та направленості дослідницького пошуку; економічні - частка державного фінансування науки у валовому внутрішньому продукті, показники ефективності впровадження новацій по різних галузях [2]. Крім того, слід враховувати й інші показники:

питома вага впроваджуваних інновацій власного виробництва, загального рівня соціального розвитку країни тощо.

Основні терміни інноваційного процесу вперше запропонував І. Шумпетер, який під “нововведенням” розглядав “все нове” у вигляді – ідеї, діяльності, уречевленого результату. Поруч із терміном “нововведення” автор використовує його синонім “інновація”, як нову науково організаційну комбінацію виробничих факторів, мотивовану підприємницькими здібностями [3].

В літературі зустрічаються різні визначення поняття “інновація”. Наприклад Б.Твісс визначає інновацію як процес, в якому винахід або ідея набувають економічного змісту [4]. Д.В.Соколов, І.М.Шабанова та А.Б.Тітов під інновацією розуміють підсумковий результат створення і освоєння принципово нового або модифікованого засобу (новації), що задовольняє конкретні суспільні потреби і виявляє економічний, науково-технічний, соціальний та екологічний ефекти. Ю.П. Морозов розглядає інновації як прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції, організаційно-технічних та соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного або іншого характеру. Експерти організації економічного співробітництва і розвитку визначають інновацію як кінцевий результат інноваційної діяльності, що перевтілюється у вигляді нового, або удосконаленого продукту, що впроваджено на ринку, нового, або удосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [5]. Завлін П.Н., Васильєв А.В. вважають, що інновація – це використання результатів наукових досліджень і розробок, що направлені на удосконалення процесу виробничої діяльності, економічних, правових і соціальних відносин в галузі науки, культури, освіти та інших сферах суспільної діяльності.

На наш погляд, найбільш конкретними і точними слід вважати визначення зазначених понять Р.А.Фатхутдіновим, який розрізняв поняття “новація” та “інновація”. Новація – це оформлений результат

фундаментальних, прикладних досліджень, розробок чи експериментальних робіт в будь-якій сфері діяльності, створений для підвищення ефективності. Новації можуть бути оформлені у вигляді відкриттів, винаходів, патентів, товарних знаків, раціоналізаторських пропозицій, документації на новий, або удосконалений продукт, технологію, виробничий процес, ноу-хау, рекомендацій, методики тощо. Впровадити новації – означає перетворити їх в інновацію. Інновація – кінцевий результат впровадження новації з метою зміни об’єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту.

Законом України “Про інноваційну діяльність” [6] визначено основні поняття, стосовно інноваційної діяльності. Так поняття інновації визначається, як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваційна діяльність зазначеним Законом визначається, як діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [6].

На наш погляд, у наукових дослідженнях та практиці доцільно використовувати запропоноване визначення цього поняття як функціонування організаційних структур на кожному етапі інноваційного процесу від створення новацій (здійснення маркетингових досліджень, проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, їх експериментального освоєння й апробації, оформлення у вигляді звітів, матеріального стимулювання науковців і винахідників, охорони новацій як об’єктів інтелектуальної власності) до впровадження у виробництво (перетворення в інновації).

Суб'єктами інноваційної діяльності згідно Закону можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які проводять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

Стосовно кожної галузі інноваційної діяльності притаманні свої особливості та відмінності відповідно до інноваційних процесів. В свою чергу інноваційний процес є довготривалим процесом, який починається від моменту зародження ідеї по створенню новації, проходить всі стадії її створення, розвитку, удосконалення, апробації до кінцевого втілення її у виробництво. Тобто, це процес, який відслідковує поетапне перевтілення ідеї в новацію, а новації в інновацію.

Інноваційний процес в сільському господарстві на даному етапі науково-технічного прогресу України складається з чотирьох етапів.

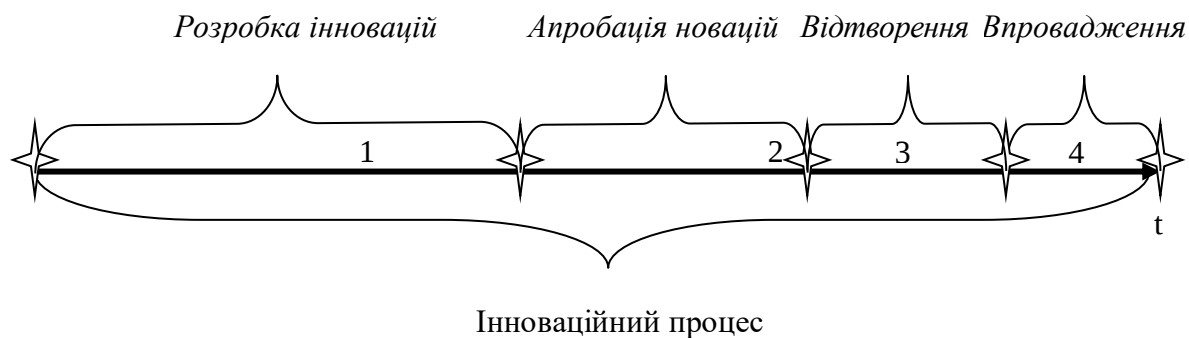

Рис.1.1. Етапи інноваційного процесу у сільському господарстві

Поняття новації тісно пов'язано з поняттям інтелектуальної власності. Як вже зазначалось, новація є оформленим результатом НДДКР. Всі результати науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок є об'єктами інтелектуальної власності [7].

Інтелектуальна власність являє собою особливий вид власності, що не має фізичного змісту, та охоплює всі права, що відносяться до літературних, художніх, наукових творів, виконавської діяльності акторів, звукозапису,

радіо та телевізійних передач, винаходів, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань тощо.

Процес впровадження новацій у виробництво пов'язаний із формуванням ринку науково-технічної продукції, зокрема в агропромисловому комплексі.

В літературі мають місце різні погляди на поняття "ринку науково-технічної продукції". Деякі автори, наприклад, М. Коноваленко, під ринком виділяють окремо ринок інновацій, а саме ринок покупців, що використовують науково-технічну продукцію у виробництві, чи для виробництва нового інтелектуального продукту. На думку Ковальчук О. В. [7], слід відокремити ринок новацій і визначити його, як систему економічних форм і механізмів, пов'язаних із інноваційним підприємництвом, умовами та місцем реалізації товарів-новацій.

На наш погляд, слід розрізняти поняття "ринку новацій" та "ринку інновацій" виходячи з категорій "новація" та "інновація". Оскільки інновація є кінцевим результатом впровадження результатів фундаментальних, прикладних досліджень та наукових розробок, оформлених у вигляді відкриттів, патентів, винаходів, товарних знаків, технологій, документацій ноу-хау тощо, тобто новацій, то вона по суті є "товаром – новинкою". І відноситься вже до ринку відповідного товару. Наприклад, винайдено нову сільськогосподарську машину (або удосконалено вже існуючу), проведені досліді, розроблено конструкторські креслення та документацію, зроблено дослідний зразок, його апробовано на земельному полігоні, на основі позитивних висновків експертів прийнято до впровадження, передано креслення на завод, налагоджено серійний випуск і отримано новий вид техніки, тобто інновацію. Попадає ця інновація на ринок сільськогосподарської техніки, як товар-новинка.

Можливо говорити про "ринок інновацій", як про такий ринок, на якому представлені в якості товарів виключно товари-новинки. В сфері сільського господарства покупцями таких товарів стають сільськогосподарські

підприємства, а товарами є нові види техніки, нові технології, нові засоби захисту, насіння нових сортів рослин, племінна худоба нових порід тварин.

Кінцева продукція сільськогосподарського виробництва не відноситься до інновацій, бо це є традиційна продукція: зерно, овочі, фрукти, м'ясо, яйця, молоко тощо. Вона може бути з більш якісними властивостями, проте не буде принципово-ною.

Найбільш значною групою продавців на ринку науково-технічної продукції в агробізнесі України є наукові установи та навчальні заклади, що здійснюють наукові дослідження з проблем сільського господарства. Тільки УААН нараховує в своєму складі 75 науково-дослідних інститутів (далі НДІ), де працюють майже п'ять тисяч наукових співробітників. Крім того у складі Академії налічується 216 дослідних господарств. Також новації для сільського господарства розробляються науковими та навчальними центрами інших систем. Вітчизняний науковий потенціал спроможний вирішувати проблеми галузі та суттєво сприяти розвитку науково-технічного прогресу.

Водночас, на ринку науково-технічної продукції останнім часом поширюються конкурентоздатні іноземні техніка та технології, які за своїми техніко-економічними параметрами не поступаються, а часом і перевершують вітчизняні аналоги. Особливо це стосується експорту сільськогосподарської техніки, насіння іноземних сортів культур рослин, засобів захисту рослин.

Під інтегрованим інноваційним розвитком агропідприємств розуміють процес, за якого інноваційні рішення запроваджуються у всіх ланках агропромислового виробництва – від вирощування сировини до переробки, логістики, маркетингу та збуту – і управляються як єдина система. Інтеграція забезпечує синергію між технологічним оновленням, організаційною структурою, керуванням ресурсами та ринковою орієнтацією. Зокрема, концептуальні підходи до управління інноваційно активними аграрними підприємствами підкреслюють необхідність стратегічного управління інноваційним потенціалом, оновлення матеріально-технічної бази та інвестиційної підтримки [8]. Концептуальні принципи управління розвитком

інноваційно активних підприємств аграрної сфери. Таким чином, інтегрований розвиток – це не тільки впровадження окремих технологій, але й формування внутрішньої екосистеми інновацій, що охоплює всі функціональні блоки підприємства.

Особливості інтегрованого інноваційного розвитку агробізнесу полягають у: *а) системність і комплексність*. Інтегрований підхід передбачає охоплення всіх етапів виробничого циклу: вирощування, переробка, логістика, збут. Формуються агропромислові кластери, кооперативи чи вертикально інтегровані структури, які дозволяють оптимізувати взаємодію учасників ланцюга створення вартості, узгодити інтереси, стандарти та процеси. Такі підходи підвищують контроль над якістю, знижують витрати та підсилюють конкурентні позиції.

б) Інноваційна орієнтація. Ключовим елементом є застосування сучасних технологій: системи «точного землеробства», супутниковий моніторинг, дрони, Інтернет речей (IoT), штучний інтелект, великі дані (big data). Українська стратегія розвитку агротехнологій (AgroTech) наголошує на необхідності цифровізації, автоматизації, розвитку автономних систем та інтеграції їх у ланцюги виробництва [9]. Біотехнології та екологічно чисті засоби виробництва також входять до числа інноваційних рішень, що дозволяють підвищувати врожайність, знижувати витрати ресурсів і мінімізувати негативний вплив на довкілля.

с) Кооперація та партнерство. Ефективний розвиток інновацій можливий лише за умов тісного співробітництва між науковими установами, підприємствами аграрного сектору, фінансовими та інвестиційними структурами, державними органами. У наукових дослідженнях підкреслюється роль об'єднань, інноваційних кластерів, публічно-приватного партнерства у формуванні інноваційної екосистеми [10].

д) Орієнтація на сталий розвиток. Інтегрований інноваційний розвиток припускає врахування екологічної та соціальної сталості: раціональне використання природних ресурсів, зменшення вуглецевого сліду,

впровадження циркулярних моделей, розвиток сільських громад, створення нових робочих місць.

е) Інвестиційно-фінансова підтримка. Інноваційна діяльність потребує значних фінансових ресурсів. Статистика показує, що інвестування в сільськогосподарські інновації в Україні зростає, але залишається фрагментованим і залежним від державної підтримки [11]. Важливими є державні гранти, венчурні інвестиції, фінансові технології (AgriFinTech) і механізми стимулювання.

є) Людський капітал і знання. Запровадження інновацій вимагає відповідних компетенцій: агроінженерів, аналітиків, ІТ-фахівців, менеджерів з інновацій. З огляду на це важливими є програми підвищення кваліфікації, цифрової грамотності, корпоративна культура інновацій та міжнародне обмін досвідом [12].

Реалізація інтегрованого інноваційного розвитку агропідприємств дає можливість: підвищити продуктивність праці та ефективність виробництва; оптимізувати використання ресурсів сільського господарства – земель, води, добрив; підвищити якість продукції та відповідність міжнародним стандартам; розширити експортний потенціал аграрного сектору України; підвищити стійкість виробництва в умовах кліматичних змін та геополітичної нестабільності; сприяти розвитку сільських територій та створенню доданої вартості.

У наукових дослідженнях відзначається, що інноваційна складова прямо корелює з показниками зростання аграрного ВВП та залученням інвестицій [13].

Не зважаючи на значний потенціал, інтегрований інноваційний розвиток агробізнесу супроводжується рядом викликів: недостатній рівень фінансування інновацій, фрагментованість інституційної підтримки; низький рівень інноваційної активності серед малих та середніх агровиробників: дослідження показують, що вони мають значно нижчу інноваційну спроможність у порівнянні з великими підприємствами [14] технологічна та

організаційна відсталість, недостатня інтеграція із світовими ланцюгами доданої вартості [15]; необхідність створення ефективного правового та регуляторного середовища: дослідження вказують на потребу окремого законодавства щодо агроінновацій [16].

1.2. Методи оцінки наукових досягнень та ефективності впровадження новацій в аграрний сектор економіки

Кожен винахід, кожна розробка, кожен творчий задум виникають та створюється задля досягнення в майбутньому певного результату, який має бути значно кращим, ніж результат, що отримується завдяки вже діючим, тобто відомим науково-технічним рішенням. Новий винахід має перевершувати попередні аналоги в науково-технічних, екологічних та інших видах ефекту (рис.1.2).

Для визначення ступеня перевершення визначається ефективність нового наукового досягнення, як правило у порівнянні до існуючих аналогів.

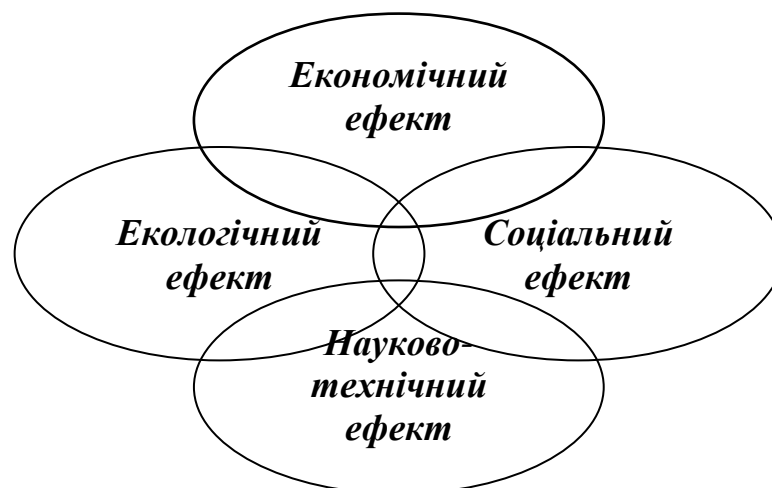

Рис. 1.2. Види ефекту від застосування новацій

Перш, ніж право вибору новацій буде передано безпосередньо організаціям, що є кінцевою ланкою в інноваційному процесі, тобто впроваджують новацію та перетворюють її на інновацію, на етапі апробації вибираються найбільш значні за своїми властивостями варіанти та

оцінюються за спеціальними критеріями. Ці критерії визначають фундаментальність та наукову значущість новації.

Надзвичайно складно визначити дійсну значущість кожної розробки, особливо, якщо ці розробки стосуються галузі сільського господарства та біотехнології. При оцінці технологій такого рівня мають бути задіяні не тільки показники, що визначають кожен вид ефекту. Обов'язково важливо також оцінити кожну новацію за критеріями прийнятності з філософського погляду на роль науки в суспільному розвитку, на роль та наслідки цілого наукового напрямку та окремо кожного досягнутого результату. До таких складних питань відносяться, наприклад, доцільність застосування у виробництві трансгенних сортів та інших продуктів генної інженерії.

Найчастіше кожну розробку оцінюють експерти, виставляючи бали за критеріями та властивостями, що притаманні окремим розробкам. Існують декілька показників та якісних критеріїв оцінки новацій. Це показники науково-технічного рівня, показники придатності, показники економічної ефективності тощо.

Однією із універсальних експертних оцінок, є комплексна оцінка, запропонована А.Н. Бузні, це система оцінки новацій може бути вдосконалена, адже вона не містить таких показників, як екологічний ефект та досягнутий результат. Крім того рентабельність є показником економічної ефективності, а вірогідність успіху це є ризики, які розраховуються при визначенні економічної ефективності, тому їх слід об'єднати в загальну категорію економічної ефективності. Крім того, систему балів можливо спростити і використовувати звичайну десятибальну шкалу (Додаток А).

Економічна ефективність від впровадження новацій є одним із найважливіших критеріїв прийнятності новації і тому потребує детального визначення. Визначається економічна ефективність від впровадження новацій за допомогою різноманітних показників.

Впровадження розробок у виробництво передбачає досягнення комерційного успіху в усіх видах діяльності сільськогосподарських

підприємств та дозволяє суттєво підвищити їх технологічний потенціал. Економічна ефективність на етапі перетворення новацій в інновації визначається з урахуванням: приросту врожайності (для сорту); підвищення продуктивності (для тварин); приросту виробництва валової продукції у господарстві та покращення її якості; зменшення витрат праці на одиницю продукції або на виробничу одиницю; зменшення собівартості сільськогосподарської продукції. Традиційно обчислюється показник річного економічного ефекту [17].

Фактичний річний економічний ефект від використання нового сорту розраховується з урахуванням фактичних площ вирощування сорту, валового збору основної і побічної продукції, показників її якості, фактичних витрат на виробництво, цін реалізації основної і побічної продукції. Економічну ефективність нового сорту (Е) визначають співставленням його з кращим, що попередньо використовувався у господарстві, при цьому оцінюються: вартість приросту основної і побічної продукції в розрахунку на 1 га; економічна ефективність сорту від покращання якості продукції; економія витрат від зміни технології у зв'язку з використанням нового сорту.

Таким чином, загальний економічний ефект від використання нового сорту розраховується за формулою:

$$E = (B_{п1} + B_{п2} + - E_v) * A_n, (1.1)$$

де A_n – площа вирощування культури нового сорту, га;

$B_{п1}$ – вартість приросту продукції на 1га, грн.;

$B_{п2}$ – економічна ефективність на 1га від покращання якості продукції, грн.;

E_v – економія (збільшення) витрат від зміни технології на 1га посіву, грн.

Економія (збільшення, зменшення) витрат від зміни технології у зв'язку з використанням нового сорту (E_v) визначається співставленням фактичних даних про витрати на вирощування кращого базового та нового сорту і розраховується за формулою:

$$E_B = I_B - I_N, (1.2)$$

де I_B – матеріально-грошові витрати на 1га посіву базового сорту, грн.;

I_N - матеріально-грошові витрати на 1га посіву нового сорту, грн.

Економічний ефект від використання селекційних досягнень в тваринництві слід визначати як вартість додаткової основної продукції отриманої від використання нової або поліпшеної породи шляхом порівняння з продуктивністю існуючих або вихідних порід, що утримуються в аналогічних умовах. Для розрахунку економічної ефективності селекційних досягнень використовується наступна формула:

$$E = C * S * P / 100 * L * K, (1.3)$$

де E – вартість приросту основної продукції, грн.;

C – заготівельна ціна одиниці продукції, грн.;

S – середня продуктивність тварин даного виду або вихідної породи яка розводиться в господарстві в розрахунковому році;

P – середня прибавка основної продукції на 1 голову тварин нового виду, вирахована у відсотках у порівнянні з ровесниками;

L – постійний коефіцієнт 0,75, пов'язаний з витратами на одержання додаткової продукції;

K – чисельність поголів'я тварин поліпшеної породи.

В основі методів оцінки економічної ефективності інвестицій покладено метод дисконтування грошових потоків, який враховує зміну вартості грошей з часом. Дисконт, або норма дисконту визначається наступним чином: $(1+i)^n$,

де n – кількість років інвестування, або реалізації проекту,

i - ставка дисконту.

За своїм економічним змістом процеси дисконтування та приведення тотожні. Проте є суттєва різниця ставка дисконту (i) на відміну від нормативу приведення (e) не є фіксованим показником, а змінюється в залежності від норми безризикового прибутку, ризиків, інфляції, які супроводжують впровадження кожної окремої новації.

Для аналізу ефективності впровадження новацій можуть використовуватись показники оцінки ефективності інвестиційних проектів, що засновані на дисконтуванні грошових потоків.

1. Метод чистої теперішньої вартості засновано на визначенні чистого дисконтованого доходу (Net Present Value – NPV). NPV розраховується як різниця між чистими дисконтованими надходженнями (ЧГП) і інвестиційними платежами (витратами) за весь життєвий цикл інноваційного проекту (ІВ).

$$NPV = \Sigma \text{ЧГП} - \Sigma \text{ІВ}, (1.4)$$

2. Термін окупності інвестицій (ПО) – це період, протягом якого чистий дисконтований прибуток покриває всі інвестиційні витрати.

$$ПО = \text{ІВ} / \text{ЧП}, (1.5)$$

3. Індекс рентабельності (ІР).

$$ІР = \text{ЧП} / \text{ІВ}, (1.6)$$

4. Внутрішня ставка доходності (IRR) – є найбільш складним показником оцінки ефективності інвестиційних та інноваційних проектів. Вона характеризує рівень доходності конкретного інвестиційного проекту, за яким майбутня вартість чистого грошового потоку приводиться до теперішньої вартості інвестиційних витрат.

$$IRR = i_1 + (NPV_1 (i_2 - i_1) / (NPV_1 - NPV_2)), (1.7)$$

Загалом оцінка інноваційного проекту необхідна для вибору найбільш придатної новації для впровадження. Окрім економічної ефективності впровадження розробок необхідно враховувати соціальні та екологічні аспекти інновацій для визначення можливих наслідків (як позитивних так і негативних) від впровадження. Одні фактори можуть свідчити на користь вибору розробки до впровадження, а інші навпаки вказують на недоцільність застосування у виробництві даної розробки. Для комплексної оцінки ефективності новації можна застосувати визначення науково-технічного рівня (НТР). Існують кілька методик визначення науково-технічного рівня новації.

Найбільш розповсюдженим і зручним у застосуванні є індексний метод визначення НТР [18]. Для порівняння виявляється базовий промислово-

освоєний або перспективний аналог для співставлення з новим ОІВ. Обираються оптимальні параметри кожного важливого показника порівняних об'єктів. Коефіцієнт НТР розраховується за формулою:

$$K_{нтр} = I_n - I_t / I_e, (1.8)$$

де I_n – груповий індекс за нормативними показниками;

I_t – груповий індекс за технічними показниками;

I_e – груповий індекс за економічними показниками.

Груповий індекс за нормативним показником може бути рівний 0 або 1.

Груповий індекс за технічними показниками визначається за формулою:

$$I_t = \sum_{i=1}^n I_{t_i} * K_{t_i}, (1.9)$$

де I_{t_i} – одиничний індекс i -го технічного показника;

K_{t_i} – коефіцієнт вагомості i -го технічного показника;

n – кількість технічних показників.

Сума всіх коефіцієнтів вагомості рівна 1. K_{t_i} – визначається експертним шляхом. Одиничний індекс за технічними показниками визначається за формулою:

$$I_{t_i} = P_{n_i} / P_{a_{n_i}}, (1.10)$$

де P_{n_i} – значення i -го технічного показника нового об'єкту;

$P_{a_{n_i}}$ – значення i -го технічного показника об'єкту аналогу;

Груповий індекс за економічними показниками визначається за формулою:

$$I_e = C_n / C_{a_n}, (1.11)$$

де C_n – ціна нового ОІВ;

C_{a_n} – ціна аналога.

Якщо показник НТР виходить більше 1, то новий ОІВ краще аналога, якщо менше, або рівний 1, то відповідно гірше, або рівний аналогу за своїми параметрами.

Однак, остаточне рішення стосовно вибору новацій для впровадження у виробництві приймає безпосередньо сільськогосподарський виробник,

мотивуючись наданій інформації про нові сорти, породи, технології тощо та своїми особистими уподобаннями. Головними з яких є очікуваний результат (врожайність, продуктивність) та потрібні витрати на отримання цього результату.

Лише на співставленні витрат та всіх очікуваних результатів приймається рішення про доцільність використання новацій у сільськогосподарському виробництві.

Аграрний сектор є однією з провідних галузей економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку та стабільний розвиток сільських територій. У сучасних умовах глобалізації саме наукові досягнення та інновації стають основними чинниками підвищення ефективності аграрного виробництва [19]. Відтак виникає потреба у визначенні науково обґрунтованих методів оцінки результативності інноваційних процесів та ефективності їх впровадження.

Наукові досягнення у сфері сільського господарства охоплюють результати фундаментальних і прикладних досліджень, нові технології, методи ведення землеробства, селекційні розробки та біотехнологічні рішення [Національна академія аграрних наук України [20].

Основними критеріями оцінки наукових результатів є: наукова новизна – рівень унікальності та оригінальності розробки; практична значущість – придатність до впровадження у виробництво; економічний ефект – підвищення продуктивності або зниження собівартості; масштаб впровадження – кількість господарств або площ, де застосовано розробку; соціальний ефект – покращення умов праці, підвищення рівня зайнятості [21].

Для аналізу результативності новацій в аграрному секторі застосовуються різноманітні методи, серед яких: Економіко-математичні методи – моделювання впливу інновацій на прибутковість і продуктивність підприємства [22]. Порівняльний аналіз (бенчмаркінг) – співставлення показників господарств, що впровадили новації, з традиційними виробниками. Метод економічної ефективності – оцінювання за показниками приросту валової продукції, зниження собівартості, рівня рентабельності. SWOT-аналіз

– виявлення сильних і слабких сторін інноваційного проєкту, а також можливостей і ризиків. Метод експертних оцінок – залучення фахівців для визначення наукової цінності й потенціалу практичного використання. Індикаторний метод – побудова інтегральних показників (індекс інноваційності, коефіцієнт окупності тощо) [23].

В Україні існує розвинена мережа науково-дослідних установ, аграрних університетів та підприємств, які впроваджують новітні технології. Однак ефективність інноваційної діяльності часто обмежується нестачею фінансування, слабкою взаємодією між наукою та бізнесом і низьким рівнем цифровізації [24].

Серед ключових напрямів інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектору: точне землеробство (GPS-моніторинг, агродрони, супутниковий контроль); біотехнології у селекції та захисті рослин; органічне землеробство; відновлювані джерела енергії в агровиробництві [25].

Підвищення ефективності впровадження новацій можливе завдяки: розвитку державно-приватного партнерства; інвестиціям у наукові дослідження та розробки (R&D); створенню інноваційних аграрних хабів і кластерів; впровадженню систем моніторингу інновацій; стимулюванню освіти і підготовки кадрів у сфері аграрних технологій. використання відновлюваних джерел енергії у фермерських господарствах [26].

Висновки до розділу 1

Інтегрований інноваційний розвиток підприємств агробізнесу є стратегічним напрямом трансформації аграрного сектору України. Він передбачає системний підхід, що охоплює технологічне оновлення, організаційну трансформацію, фінансову підтримку, розвиток людського капіталу і кооперацію між зацікавленими сторонами. Успіх такого підходу залежить від комплексного поєднання науки, бізнесу та державної політики, а також від створення сприятливого інституційного середовища. У довгостроковій перспективі це забезпечує підвищення стійкості,

конкурентоспроможності та екологічної безпеки аграрного виробництва в Україні. Проте для повноцінної реалізації необхідно подолати існуючі бар'єри – технологічні, фінансові, інституційні та кадрові.

Методи оцінки наукових досягнень та ефективності впровадження новацій у аграрний сектор економіки мають ґрунтуватися на поєднанні економічних, технологічних, екологічних та соціальних критеріїв. Використання інтегрованих підходів до оцінки результативності інновацій забезпечує підвищення конкурентоспроможності сільського господарства України та сприяє сталому розвитку аграрної економіки.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СГПП «НАДІЯ»

2.1 Аналіз організаційної структури та виробничої діяльності СГПП «Надія»

Підприємство СГПП «Надія» було засновано 21 листопада 2001 року і було створене з метою підприємницької діяльності для одержання прибутку при постійному нарощуванні виробничої та іншої господарської діяльності за рахунок застосування нових технологій, ефективного використання землі та високого рівня організації виробництва та продуктивності праці.

Основним завданням СГПП «Надія » є виробництво, заготівля, переробка, зберігання, транспортування і реалізація сільськогосподарської продукції.

Також предметом діяльності підприємства є закупка сільськогосподарської продукції, худоби, товарно-матеріальних цінностей, в тому числі у населення за готівку або шляхом товарообміну на взаємовигідних умовах; виробництво і реалізація матеріалів та виробів з них, товарів народного споживання; виконання будівельних, будівельно-монтажних, ремонтних, транспортних та інших робіт, надання послуг населенню; перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом; розробка та освоєння технологій по переробці сировини та відходів власного виробництва, корисних копалин, тощо; торгово-посередницька, науково-дослідницька, оптова і роздрібна торгівля та інше [27].

Підприємство здійснює свою діяльність у відповідності з чинним законодавством України. Майно підприємства складають основні фонди, обігові кошти та цінності, вартість яких відображена у балансі підприємства.

Підприємство є власником:

- майна, земельних угідь, коштів та інших прав переданих йому засновником;

- майна, земельних угідь, коштів та інших прав, одержаних у результаті його фінансово-господарської діяльності, а також набутих на підставі незаборонених чинним законодавством;

- основних і оборотних фондів, що передаються підприємству результаті реорганізації сільськогосподарського кооперативу в порядку правонаступництва по майну та майнових правах кооперативу.

Підприємство може самостійно купувати, продавати, передавати безкоштовно, обмінювати, передавати в оренду юридичним особам і громадянам засоби виробництва та інше.

СГПП «Надія» має самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в банках, печатку, зареєстровані в встановленому порядку, фірмову марку та товарний знак. Підприємство має право в установленому чинним законодавством України порядку: - орендувати або використовувати на інших умовах земельні угіддя, майно, інші ресурси і немайнові права;- засновувати об'єднання та вступати в об'єднання з іншими суб'єктами господарської діяльності;- створювати на території України та за її межами свої філії та представництва, а також дочірні підприємства;- виступати наймачем робочої сили.

Підприємство в процесі своєї діяльності у відповідності до чинного законодавства використовує земельні угіддя, які є у його власності засновника та надані в користування на умовах оренди власниками земельних часток (паїв) та земельних ділянок [28].

Статутний фонд підприємства складає 5600 тис. грн. Він формується за рахунок разової передачі засновником майна і коштів, що є його власністю. Підприємство має право змінювати розмір свого статутного фонду за рішенням засновника. Збільшення або зменшення розміру статутного фонду здійснюється за рахунок збільшення або зменшення вартості майна та інших активів, що належать засновнику у підприємстві, або за рахунок додаткових внесків засновника у підприємство.

У даний час на підприємстві працює 70 чоловік. До персоналу ставляться високі кваліфікаційні вимоги, так як підприємство оснащено високотехнологічним обладнанням та електронною технікою. Підприємство надає своїм працівникам соціальні та інші пільги і гарантії, які передбачені чинним законодавством для найманих працівників.

Кожного літа виділяються кошти на оздоровлення дітей працівників підприємства та соціально-культурного розвитку колективу.

Підприємство здійснює оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї роботи, а також веде статистичну звітність, подає її у встановленому порядку та обсязі органам державної статистики. Фінансово-господарська діяльність підприємства здійснюється відповідно до планів, які затверджуються керівником підприємства.

Аналіз діяльності підприємства завжди починають із дослідження обсягу виробництва, темпів його зростання. Від обсягу, складу, асортименту та якості випущеної і реалізованої продукції, від ритмічності виробництва залежать собівартість, прибуток, рентабельність, оборотність оборотних коштів, платоспроможність та інші показники, які характеризують виробництво. Кінцевою метою аналізу є виявлення резервів збільшення обсягу продукції необхідної для потреб сучасного ринку продуктів харчування завдяки кращому використанню наявних потужностей (підвищення продуктивності устаткування й коефіцієнта змінності), трудових і матеріальних ресурсів.

Головні завдання аналізу - це перевірка напруженості виробництва; оцінка змін в обсязі (таб. 2.1, 2.2, 2.3), складі і якості продукції, у ритмічності й комплексності виробництва за період, що досліджується, знаходження резервів подальшого збільшення продукції, обсягу реалізації (табл. 2.4), поліпшення її складу та якості, підвищення ритмічності виробництва.

Таблиця 2.1

Обсяги виробництва товарної продукції

	Обсяги виробництва продукції, тис. грн.		
	За минулий період	За звітний період	
		за планом	фактично
Товарна продукція, тис. грн.	513,70	500,90	438,00

Інформаційною базою для аналізу виробництва та реалізації продукції є: первинні документи з обліку готової продукції на складах і відпуску її зі складу; банківські витяги про рух грошових коштів на рахунках в банку і прибуткові касові ордери на надходження грошової готівки в касу підприємства в оплату за відвантажену продукцію; товарно-транспортні документи; платіжні вимоги на відвантажену продукцію, виконані роботи та послуги; акти виконаних робіт і наданих послуг; річний звіт підприємства; головна книга, 1-П; звіт по продукції та інші [29].

З даних таблиці 1.1 бачимо що порівняно з минулими роками на СГПП «Надія» обсяги виробництва товарної продукції зменшились.

Таблиця 2.2

Випуск продукції за структурою

Назва виробу	За планом		Фактично		Фактичний випуск при плановій структурі	Зараховується у виконання плану за структурою
	тис.грн	частка %	тис.грн.	частка %		
пшениця	800,00	25,50	735,00	23,60	786,90	735,00
жито	1000,00	31,90	1007,00	32,40	999,00	987,98
гречка	30,00	0,90	25,00	0,80	28,87	26,08
овес	500,00	16,00	516,00	16,60	546,86	516,00
ВРХ	100,00	3,20	98,00	0,20	96,00	98,90
молоко	700,00	22,40	726,00	23,40	764,78	726,97
всього	3130,00	100,00	3107,00	100,00	3107,00	3107,00

Коефіцієнт виконання підприємством завдання з товарної продукції = $(3107,00/3130,00)*100=99,30$

Оскільки різна продукція має різні споживчі властивості, скорочення виробництва одних не може бути компенсоване надплановим випуском інших. Тому проводиться аналіз асортименту продукції.

Асортимент – це перелік найменувань виробів із зазначенням кількості кожного з них [30]. Виконання плану з асортименту випуску є необхідною умовою виконання плану поставок. Проте асортимент випуску і поставок може не збігатися, тому що поставки за звітний рік частково виконуються за рахунок використання залишків готової продукції на складі на кінець попереднього року. Тому (невиконання плану з асортименту випуску може негативно вплинути не на реалізацію продукції з урахуванням зобов'язань з поставок, а на склад залишків готової продукції на кінець року.

Таблиця 2.3

Випуск продукції за асортиментом

Назва виробу	Вартість		Зараховується у виконання плану за асортиментом	Відсоток виконання плану
	за програмою	фактично		
пшениця	800,00	735,00	735,00	92,00
жито	1000,00	1007,00	1000,00	100,00
гречка	30,00	25,00	25,00	83,00
овес	500,00	516,00	500,00	100,00
ВРХ	100,00	98,00	98,00	98,00
молоко	700,00	726,00	700,00	100,00
всього	3130,00	3107,00	3058,00	-

З вище наведених даних видно, що процент виконання завдань по випуску товарної продукції становить 99,30%, тобто досягнуто зниження планових показників випуску на 0,70%, а це є негативним фактором.

Аналіз реалізації рекомендується проводити за кожний місяць, квартал, півріччя, рік. У ході його виконання фактичні дані порівнюються з плановими, попередніми періодами, розраховується відсоток виконання плану, абсолютні відхилення від нього, темпи зростання та приросту за аналізований відрізок часу, абсолютні значення одного відсотка приросту.

Таблиця 2.4

Дані для аналізу реалізації продукції підприємства

(тис.грн.)

Показники	За програмою	Фактично	Відхилення
Залишок готових виробів і товарів відвантажених на початок року	123,00	216,00	-93,00
Випуск товарної продукції	480,00	366,00	+114,00
Обсяг реалізації	450,00	411,00	+39,00
Залишок готових виробів і товарів відвантажених на кінець року	254,00	261,00	-7,00

На рівень виконання завдань за укладеними договірними зобов'язаннями щодо реалізації продукції споживачам вплинули фактори:

1. зміна залишків готової продукції відвантажених на початок звітного періоду (-93,00);

2. Зміна обсягу випуску товарної продукції протягом звітного періоду (+114,00);

3. Зміна залишок готових виробів і товарів відвантажених на кінець року (-7,00).

Підсумовуємо ці фактори: $(-93,00) + (+114,00) + (-7,00) = -14,00$ (тис.грн.).

Резервом збільшення обсягу реалізованої продукції є збільшення обсягу випуску готової продукції.

Мета економічного аналізу використання основних засобів підприємства полягає у визначенні забезпечення підприємства основними засобами за умови інтенсивного їх використання та пошук резервів підвищення ефективності їх використання за рівнем фондівдачі [31].

Завдання аналізу вирішуються за такими напрямками дослідження:

- визначення забезпечення підприємства і його структурних підрозділів основними засобами й оцінка рівня їх використання за узагальненими і часовими показниками та встановлення причин їх зміни (див. таблицю 2.5, 2.6);

- розрахунок впливу факторів, які впливають на рівень використання

основних засобів, і, відповідно, на обсяг виробництва продукції;

- оцінка ступеня використання виробничої потужності підприємства, площ та обладнання;
- виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів та впливу зміни рівня їх віддачі на виробничо-господарські результати (таб. 2.7).

Для оцінки зміни обсягу і руху основних засобів та їх відтворення використовують їх баланси. Це питання вивчається за даними звітності, у якій відображається в згрупованому вигляді наявність фондів, їх рух, у тому числі введення в дію за аналізований період. У ході аналізу порівнюють фактичну наявність основних фондів на підприємстві з плановою потребою в них.

У ході аналізу розраховують питому вагу окремих груп основних фондів у їх загальному обсязі та відстежують її динаміку. Оскільки вирішальний вплив на потужність підприємства справляють робочі машини і виробниче обладнання, то саме цю частину рекомендується виділяти при аналізі змін у складі основних фондів.

Таблиця 2.5

Дані для аналізу технологічної структури основних засобів

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення
Будівлі, споруди та передавальні пристрої	1297,00	1297,00	0,00
Машини та обладнання:	266,00	266,00	0,00
силові машини та обладнання	-	-	-
робочі машини та обладнання	-	-	-
вимірювальні та регулюючі прилади і пристрої	-	-	-
Транспортні засоби	5,00	5,00	0,00
Інструменти, прилади, інвентар	-	-	-
Всього	1568,00	1568,00	0,00

Результати аналізу технологічної структури основних засобів не виявили зміни.

Проаналізувавши наявність основних фондів та забезпеченість ними підприємства, слід звернути особливу увагу на їх технічний стан. Показником технічного стану основних фондів перш за все є ступінь їхнього зносу (Кзн.).

Обчислюються також коефіцієнти оновлення (Кон.) та вибуття (Квиб.) основних фондів. Вони одночасно характеризують зміну технічного стану та рух фондів.

Таблиця 2.6

**Наявність, рух та динаміка основних засобів підприємства у
звітному році**

(тис.грн.)

Основні засоби	На початок року	Надходження за звітний період	Вибуття за звітний період	На кінець звітнього періоду
1. промислово - виробничі основні засоби	1568,00	-	-	1568,00
У т. ч. активні основні засоби	-	-	-	-
2. Невиробничі основні засоби	247,00	-	29,00	218,00
Усього	1815,00	-	29,00	1786,00
3. Знос основних засобів за час їх експлуатації	1512,00	36,00	-	1548,00

$$\text{Кон.} = 0$$

$$\text{Квиб.} = \frac{29,00}{1568,00} = 0,0195$$

$$\text{Кприд.} = \frac{1786,00}{1568,00} = 1,14$$

$$\text{Кзн.} = \frac{1548,00}{1512,00} = 1,02$$

При визначенні фондівіддачі обсяг продукції обчислюється у вартісних, натуральних та умовних вимірниках. Основні виробничі фонди визначаються відповідно до вартості, зайнятої площі або в інших вимірниках, причому до уваги береться їх середній хронологічний розмір за аналізований період (як правило – середньорічний).

У процесі аналізу вивчається динаміка фондівіддачі, виконання плану за ними. З метою поглиблення аналізу ефективності використання основних фондів показник фондівіддачі визначається за всіма основними фондами, основними фондами виробничого призначення, активною частиною основних фондів.

Показник загальної фондоозброєності праці визначається як відношення середньорічної вартості промислово-виробничих фондів до середньоспискової чисельності робітників у найчисельнішу зміну.

Таблиця 2.7

Дані для аналізу ефективності використання основних засобів підприємства

(тис.грн.)

Показники	План	Фактично	Відхилення
1. Обсяг товарної продукції	500,90	438,00	62,90
2. Середньорічна вартість основних засобів	1800,00	1786,00	14,00
3. В тому числі машини та обладнання	266,00	266,00	0,00
4. Фондовіддача	27,80	24,50	3,30
5. Фондоозброєність праці	8,60	7,50	1,10
6. Технічна озброєність праці	2,00	2,00	0,00

За даними таблиці озброєність праці зросла на 1,10 тис. грн., також в порівнянні з минулим періодом зросла і фондовіддача основних засобів – на 3,30, що є позитивним явищем.

Мета аналізу кадрового потенціалу підприємства полягає в якісній оцінці трудових ресурсів, ефективності їх використання та виявлення внутрішньовиробничих резервів підвищення продуктивності праці, виправданого зниження матеріаломісткості продукції та соціального захисту працівників.

Таблиця 2.8

Дані для аналізу забезпеченості робочою силою підприємства

Показники	За планом	Звіт	Відхилення
Промислово виробничий персонал - всього в тому числі:	76	70	6
- робітники	70	64	6
- службовці	-	-	-
- спеціалісти	5	5	0
- керівники	1	1	0
Непромисловий персонал	-	-	-
Разом	76	70	6

При аналізі наявності кадрів фактичну середньоспискову чисельність працівників у цілому й по окремих категоріях порівнюють із плановими даними і

даними попередніх періодів, знаходять абсолютне відхилення й визначають причини зміни кількості персоналу.

При аналізі забезпеченості робочою силою підприємства серйозних змін не було виявлено, а саме: кількість працівників збільшилась в порівнянні з минулим роком на 6 чол.

Дані про чисельність працівників можуть характеризувати розмір підприємства, але вони не дають даних про фактичне або можливе використання ресурсів робочої сили. Із цією метою проводиться аналіз використання робочого часу працівниками підприємства. У процесі аналізу використання робочого часу виконується оцінка динаміки показників, що характеризують використання робочого часу, виявляються втрати робочого часу й встановлюються їхні причини, вивчається ефективність використання робочого часу й підраховуються резерви росту продуктивності праці за рахунок екстенсивних факторів.

Таблиця 2.9

Дані для аналізу використання робочого часу на підприємстві

Показники	Минулий період	Звітний період	
		план	фактично
1. Середньорічна чисельність робітників	76	70	64
2. Відпрацьовано одним робітником			
а) днів	245	270	255
б) годин	578	567	609
3. Середня тривалість робочого дня, год.	2	2	2
4. Фонд робочого часу, тис. год.	37	28	39
5. У т. ч.: надурочно відпрацьований час, тис. год.	-	-	-

За результатами проведеного аналізу встановлено, що фонд робочого часу у звітному році перевищує показник базисного року на 2,0 тис. год, що свідчить про більш інтенсивне та раціональне використання трудових ресурсів. Незважаючи на скорочення середньорічної чисельності працівників, підприємству вдалося збільшити загальний обсяг відпрацьованого часу за рахунок підвищення фактичної зайнятості одного робітника. Так, у середньому одним працівником відпрацьовано на 10 днів більше, ніж у попередньому періоді, що вказує на зменшення втрат робочого часу, кращу

організацію праці та оптимізацію робочих графіків. Це дозволило частково компенсувати зменшення чисельності персоналу та забезпечити стабільність виробничого процесу.

Таблиця 2.10

Дані для аналізу використання робочого часу на підприємстві

Показники	За планом	Фактичн о	Відхилення від плану	Виконанн я плану, %
1. Обсяг товарної продукції, тис. грн.	500,90	438,00	-62,9	87,4
2. Середньооблікова чисельність робітників, чол.	70	64	-6	91,4
3. Загальна кількість відпрацьованих робітниками людино – днів	120	109	-11	90,8
4. Загальна кількість відпрацьованих робітниками людино – годин	39759	38759	-10000	97,5
5. Середня кількість днів , відпрацьованих одним робітником	270	285	+15	105,5
6. Середня тривалість робочого дня, год.	2	2	0	-
7. Середній виробіток одного робітника, грн.:				
а) місячний	572,1	570,3	-1,8	99,6
б) денний	234,0	232,8	-1,2	99,5
в) годинний	1,9	1,1	-0,8	57,9

При аналізі використання робочого часу на підприємстві спостерігається зменшення кількості відпрацьованих робітниками людино – днів на -11,00. Також спостерігається збільшення середнього виробітку одного робітника, що є позитивним явищем на підприємстві.

Для характеристики рівня витрат матеріалів у виробництві використовується показник матеріаломісткості. На показник матеріаломісткості впливає обсяг товарної продукції та сума матеріальних затрат на її виробництво [32]. Обсяг продукції у вартісному виразі, в свою чергу, залежить від кількості виробленої продукції, її структури, рівня цін. Сума матеріальних затрат також залежить від обсягу продукції, її структури, витрат матеріалів на одиницю продукції та вартості матеріалів.

Таблиця 2.11

Дані для аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства

Показники	Попередній період	Планові дані	Фактично	Відхилення	
				Від попереднього року	Від плану
1. Товарна продукція, тис. грн.	513,70	500,90	438,00	-75,7	-62,9
2. Матеріальні витрати за період, тис.грн.	114,00	384,00	358,50	244,50	-25,50
3. Матеріаловіддача	0,46	1,05	2,31	1,85	1,26
4. Матеріаломісткість	2,17	0,954	0,433	-1,737	-0,521

З розрахунків таблиці 2.12 можна зробити висновок, що із зменшенням обсягу товарної продукції на 75, 7 (62,9), зменшились (збільшилися) матеріальні витрати на 25,5 (244,5). Також збільшилась матеріаловіддача.

2.2. Аналіз фінансового стану та стану фінансування інноваційної діяльності СГПП «Надія»

Під фінансовим станом розуміють здатність підприємства фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними і фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю [33].

Фінансовий стан може бути стійким, нестійким і кризовим. Здатність підприємства своєчасно здійснювати платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі свідчить про його стабільний фінансовий стан.

Мета фінансового аналізу – всебічна оцінка фінансового стану підприємства, його ділової активності для пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва і збільшення прибутку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами; розробка об'єктивних передбачень та прогнозів

майбутніх умов функціонування підприємства; визначення дохідності фірми для порівняння її з аналогічними показниками інших підприємств чи оцінка підприємства з точки зору його ринкової вартості; своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності для пошуку шляхів поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності; виявлення змін у фінансовому стані в просторі і часі; визначення і прогнозування основних факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства [34].

Джерелом інформації для діагностики фінансового стану є фінансова звітність, примітки до фінансової звітності, статистична й оперативна звітність:

Баланс являє собою документ, що містить інформацію про активи підприємства й джерела їхнього формування (пасивах) на визначену дату. Активи підприємства відповідно до П(3)БО №2 визначаються як ресурси, контрольовані підприємством внаслідок минулих подій, використання яких, як очікується, забезпечить певні економічні вигоди в майбутньому. Тобто, актив балансу містить відомості про розміщення капіталу.

Дані дод Б дозволяють зробити такі аналітичні висновки. За аналізований період майно підприємства зменшилось на 970 тис. грн. Така зміна зумовлена і зменшенням оборотних активів на 320 тис. грн..

Таке зменшення відбулося за рахунок зменшення джерел власних коштів на 574,00 тис. грн., і питома вага яких склала 44,46 % на кінець року; зменшення зобов'язань підприємства склало 111 тис. грн., а питома вага 41.4% на кінець року.

Оборотні кошти загалом зменшились на кінець звітного періоду на 320 тис. грн.. Ця зміна переважно відбулась за рахунок зменшення поточних біологічних активів на 4,5% .

На кінець звітного періоду власний капітал зріс на 140 тис. грн за рахунок надходження нерозподіленого прибутку за звітний період у розмірі 140 тис.грн.

Зменшення поточної заборгованості здійснилось за рахунок зменшення кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги) на 101 тис. грн.

Для фінансової стійкості підприємства використовується система відносних показників:

Таблиця 2.12

Розрахунок коефіцієнтів капіталізації

Показники	Рівень показника		
	2023	2024	Зміна за рік
1. Коефіцієнт фінансової автономії	0,53	0,58	+0,05
2. Коефіцієнт фінансової залежності	0,47	0,41	-0,06
3. Коефіцієнт фінансового ризику	0,87	0,71	-0,16
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,29	-0,18	-0,47
5. Коефіцієнт фінансової залежності капіталізованих джерел	0,76	0,83	0,07
6. Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	1,0	1,0	0
7. Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності(фінансової стійкості)	0,53	0,58	-0,05

Коефіцієнт фінансової автономії на початок року становив 0,53, на кінець – 0,58, отже, даний показник виріс на 0,05.

Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності показує частку коштів у майні підприємства, якими можна користуватися в довгостроковому періоді. Даний показник знизився, тобто частка довгострокових залучених коштів та власного капіталу у валюті балансу знизилась. Зальне зниження показника відбулось на 0,06.

Коефіцієнт фінансового ризику знизився на 1,17 тобто частка залученого капіталу зменшується, це пов'язано з зростанням валюти балансу та зниженням залучених коштів, що позитивно відбивається на фінансовому становищі підприємства.

Коефіцієнти капіталізації показують рівень фінансової незалежності[35]. З таблиці видно, що дані показники мають в основному позитивну динаміку. Характеристика фінансової стійкості підприємства, розрахунок коефіцієнтів

покриття . Аналітичні розрахунки виконано в таблиці 2.14.

Таблиця 2.13

Розрахунок коефіцієнтів покриття

Показники	Рекомендоване значення	Рівень показника		
		2023	2024	Зміна за рік
1. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	>0,6	0	0	0
2. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	>=0,1	-0,5	-0,3	-0,2
3. Коефіцієнт забезпеченості запасів чистим оборотним капіталом	>0,2	-0,5	-0,3	0.2
4. Коефіцієнт страхування бізнесу	>0,2	0	0	0
5. Коефіцієнт страхування власного капіталу		0	0	0
6. Коефіцієнт страхування статутного капіталу	>=0,25	0	0	0
7. Коефіцієнт покриття боргів власним капіталом		1.1	1,4	+0,3

Коефіцієнти покриття характеризують можливість підприємства розплатитися зі своїми боргами наявним майном [36].

Коефіцієнт покриття боргів виражає частку власного капіталу, яким можна погасити залучений капітал. На збільшення показника вплинуло зростання залучених коштів, що не переважає зростання власного капіталу.

Таблиця 2.14

Аналіз ліквідності балансу

Показники	Код рядка	2023	2024
Актив			
1. Найбільш ліквідні активи (Л1)	220+...+240	12	12
2. Активи що швидко реалізуються (Л2)	130+...+210	3	6
3. Активи що повільно реалізуються (Л3)	100+...+120+250+270	410	375
4. Активи що важко реалізуються(Л4)	080	937	872
Баланс	280	1362	1265
Пасив			
1. Найбільш термінові зобов'язання(П1)	530	320	219
2. Короткострокові пасиви(П2)	640-380-480-530	315	305
3. Довгострокові пасиви(П3)	480+430+630	0	0
4. Постійні пасиви(П4)	380	727	741
Баланс	640	1362	1265
Платіжний надлишок або нестача	Л1-П1	-308	-207
	Л2-П2	-312	-299
	Л3-П3	0	0
	Л4-П4	+210	+131

З таблиці видно, що динаміка активів підприємства в основному має зростаючий характер. Але СГПП «Надія» не зможе швидко розплатитися з своїми кредиторами абсолютно ліквідними активами (це теж є позитивно, адже грошові кошти не повинні залишатись на поточному рахунку, вони мають бути вкладені в оборот підприємства), але реалізувавши готову продукцію легко це зробить.

Загалом баланс не є абсолютно ліквідним.

Таблиця 2.15

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності

Показник	Рекомендоване значення	2023	2024	Зміна за рік
Коеф. загальної ліквідності	1,0-2,0	0,67	0,75	+0,08
Коеф. проміжної ліквідності	0,6-0,8	0,02	0,03	+0,01
Коеф. абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,03	0,02	-0,01

Рекомендоване значення для коефіцієнта загальної ліквідності знаходиться в межах від 1,0 до 2,0 отже, значення показника за 2024 рік показує високий його рівень.

Рекомендоване значення для коефіцієнта проміжної ліквідності знаходиться в межах 0,6-0,8, фактичні дані не потрапляють в ці межі. Коефіцієнт абсолютної ліквідності не є в рамках рекомендованого значення (0,2-0,35). Динаміка даного показника є позитивною, але значення є дуже малим тобто підприємство не зможе швидко розплатитись зі своїми поточними зобов'язаннями.

Оцінка рівня і динаміки фінансових результатів діяльності підприємства.

З додатку В видно, що у 2023 році, на жаль СГПП «Надія» прирісту чистого прибутку немає і найбільшу частку витрат становлять у чистому прибутку - собівартість реалізованої продукції. (дод. С)

Росту рентабельності власного капіталу не спостерігається у 2024 році.
(таб. 2.16)

Таблиця 2.16

Розрахунок показників рентабельності

Показники, %	2023	2024	Зміна
Рентабельність сукупного капіталу	0,02	0,01	-0,01
Рентабельність власного капіталу	0,02	0,02	0,00
Валова рентабельність продажу	-	-	-
Операційна рентабельність продажу	-	-	-
Чиста рентабельність продажу	0,06	0,05	-0,01

У 2023, 2024 році підприємство мало прибуток, тому чиста рентабельність продажу 0.05%.

Розрахунок коефіцієнта рентабельності власного капіталу підприємства та фактори, що впливають на його зміну.

Таблиця 2.17

Зміна коефіцієнта рентабельності власного капіталу і факторних показників у динаміці

Показники, %	2023	2024	Відхилення
Рентабельність власного капіталу	0,02	0,02	0
Чиста рентабельність продажу	0,06	0,05	-0,01
Ресурсовіддача	0,16	0,22	+0,06
Коефіцієнт фінансової залежності	1,7	1,9	+0,2

З таблиці видно, що на рентабельність власного капіталу вплинули зміна ресурсовіддачі на 0,06, зміна чистої рентабельності продажу на -0,01, зміна коефіцієнта фінансової залежності на 0,2.

На зміну рентабельності власного капіталу вплинули такі показники:

Таблиця 2.18

Зведена таблиця впливу факторів на зміну рентабельності власного капіталу

Показники	Вплив
Зміна чистої рентабельності продажу	-0,01
Зміна ресурсовіддачі	+0,06
Зміна коефіцієнта фінансової залежності	+0,02
Зміна рентабельності власного капіталу	0

Отже, бачимо що позитивно змінився показник ресурсовідачі та фінансової залежності, чиста рентабельність продажу знизилась, а рентабельності власного капіталу залишилася без зміни.

Висновки до розділу 2

Основним завданням СГПП «Надія » є виробництво, заготівля, переробка, зберігання, транспортування і реалізація сільськогосподарської продукції.

За аналізує мий період обсяги виробництва товарної продукції на підприємстві зменшились, що становить 99,3%, тобто досягнуто зниження планових показників випуску на 0,7%, а це є негативним фактором. За аналізований період майно підприємства зменшилось на 970 тис. грн. Така зміна зумовлена і зменшенням оборотних активів на 320 тис. грн. Оборотні кошти загалом зменшились на кінець звітного періоду на 320 тис. грн.. Ця зміна переважно відбулась за рахунок зменшення поточних біологічних активів на 4,5% .

На кінець звітного періоду власний капітал зріс на 140 тис. грн за рахунок надходження нерозподіленого прибутку за звітний період у розмірі 140 тис .грн.

Отже, динаміка активів підприємства в основному має зростаючий характер.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СГПП «Надія»

3.1. Обґрунтування перспективних інноваційних напрямів розвитку СГПП «Надія»

Головними умовами розвитку аграрної економіки є постійне оновлення технологій й широке використання новітніх розробок, що по суті відповідає інноваційній моделі.

З метою реалізації інноваційної політики держави та впровадження інноваційних моделей розвитку слід створити сприятливе політичне та економічне середовище для успішного розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки. Створення сприятливих умов доцільно орієнтувати на комплексність розвитку інноваційної діяльності по всіх її складових: наука, впровадження новацій і техніко-технологічне переоснащення виробництва, навчання і підготовка кадрів, маркетингові дослідження та інформаційне забезпечення [37].

Для розвитку аграрної науки важливе значення має не тільки збільшення обсягів державного фінансування, скільки налагодження економічних взаємовідносин між науковими установами і підприємствами – споживачами наукомісткої продукції [38]. З цією метою слід запровадити систему захисту інтелектуальної власності на розробки аграрної науки і порядок розподілу доходів, отриманих внаслідок інновацій, між наукою і виробництвом.

Комерціалізація наукових розробок стане поштовхом, стимулом до відшукування нових шляхів та напрямлень в науковій роботі, досліджень, стимулом для вдосконалення вже існуючих та зарекомендованих на практиці власних розробок. Маркетингові дослідження потрібні для виявлення потреби ринку в конкретних наукових дослідженнях, прогнозування та аналізу кон'юнктури ринку наукової продукції, плануванню наукової діяльності на

основі проведених маркетингових досліджень та просуванню готової наукової продукції на ринок.

Сприяти створенню при наукових установах комерційних структур, що мають забезпечувати комерціалізацію новацій. Рішенням, яке б дійсно відповідало інтересам науки і інтересам господарств може бути створення технопарків при кожному науково-дослідному інституті, в яких поєднались би і державне фінансування і зазначені законодавством пільги, які мають сприяти розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Удосконалити систему захисту прав авторів і патентовласників: створити систему контролю за розповсюдженням новацій, їх правильним використанням, та систему заходів припинення несанкціонованого використання новацій [39].

Освоєння наукових технологій в сільському господарстві вимагає високого рівня професійних знань у спеціалістів та керівників господарств та всебічної підтримки вітчизняними науковцями.

Всі консультаційні центри, що задіяні в Україні орієнтовані більш на навчання (семінари, курси підвищення кваліфікації), видавничу діяльність та розповсюдження інформації, консультації з нових технологій виробництва та переробки сільгосппродукції, науково-дослідну роботу [27].

Структура інформаційно-консультаційного центру має утворюватись на широкій базі наукових знань в поєднанні з високим професіоналізмом обслуговуючого персоналу. Інформаційний центр за своєю суттю має стати конденсатором та мобілізатором науково-технічної інформації. На його базі необхідно відновити систему прямого та зворотного зв'язку, яка б визначала сьогоденну потребу в наукових знаннях, консультаціях, на базі якої створювались напрями наукової роботи. Джерела наукової інформації та її рух представлені на рис. 3.1.

Для вирішення проблем з джерелом фінансування цих проектів та бізнес-планів інформаційно-аналітичний центр має бути створений на базі значних капіталів, або мати прямий доступ до них. Це необхідна умова для

контролю кожного кроку впровадження інновацій у виробництво, повернення вкладених коштів інвесторам.

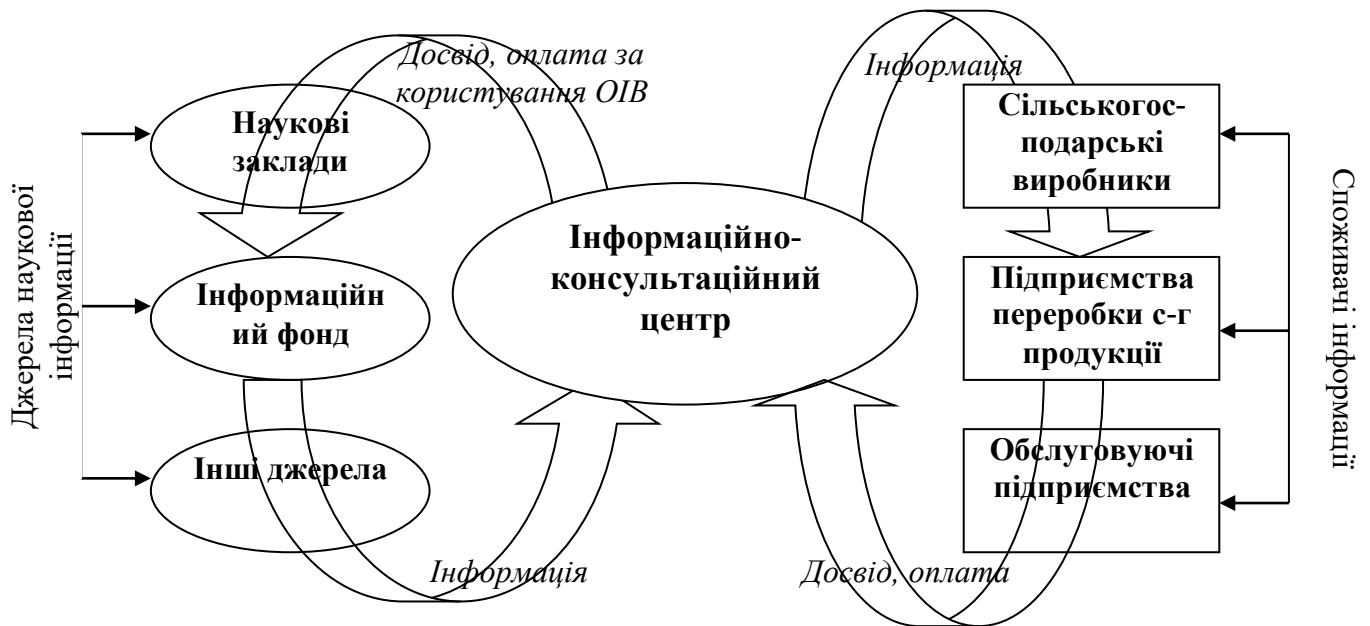

Рис. 3.1 Рух інформації між наукою і виробництвом через інформаційний центр

Отже інформаційно-консультаційний центр може стати серйозним поштовхом в освоєнні ефективних новітніх розробок в сільському господарстві. На основі вивчення реальних потреб аграрних підприємств в розробках та техніці можливо формувати подальші напрями досліджень за всіма галузями аграрної науки. Тільки в тісній співпраці між наукою та виробництвом можливо досягти взаємовигідного рішення проблем.

В умовах прискорення процесів світової економічної глобалізації та інтелектуалізації виробництва новітні технології стають тією матеріальною основою, яка визначає технічний рівень сучасного виробництва, форми його організації та управління, рівень конкурентоспроможності підприємства.

Здійснення успішного підприємництва неможливе без розробки і впровадження новацій в процеси виробництва, управління, планування господарської діяльності, тощо. Тому ефективність діяльності підприємства залежить від результатів впровадження науково-технічного прогресу у

виробництво і на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки припадає найбільш відповідальна роль в інноваційному процесі [39].

Формування ефективної системи планування інноваційної СГПП «Надія» насамперед вимагає використання системного підходу, який дозволяє врахувати індивідуальні особливості підприємства, а також визначити шляхи позитивного впливу на удосконалення інноваційного потенціалу підприємства.

Сучасний етап розвитку аграрного сектору України характеризується активним упровадженням інновацій, цифрових технологій та біотехнологічних рішень, спрямованих на підвищення ефективності виробництва. Для сільськогосподарських підприємств, зокрема СГПП «Надія», інноваційна діяльність є ключовим чинником стабільного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення продовольчої безпеки.

Метою є визначення та обґрунтування перспективних інноваційних напрямків розвитку СГПП «Надія» в умовах цифровізації та кліматичних викликів. Потрібно розглянути детальніше основні напрями інноваційного розвитку для господарства.

1. Інноваційні напрями розвитку рослинництва для СГПП «Надія»

1.1 Впровадження технологій точного землеробства. Одним із ключових напрямів підвищення ефективності виробництва зернових культур (пшениці, гречки, жита) є впровадження технологій точного землеробства (Precision Agriculture). СГПП «Надія» може реалізувати цей напрям у кілька етапів:

А) GPS-навігація та автопілотування техніки. Використання систем *Trimble GFX-750* або *John Deere AutoTrac* забезпечує точність обробітку поля до $\pm 2,5$ см, що дозволяє уникнути перекриття рядків при посіві, обприскуванні та внесенні добрив. Економічний ефект: зниження витрат на паливе на 10–12%, підвищення врожайності на 3–5 %.

Б). Дрони для моніторингу стану посівів. Використання БПЛА (наприклад, *DJI Agras T40*) для аерофотозйомки дає можливість створювати

NDVI-карти та визначати ділянки з дефіцитом азоту або ураженням шкідниками. Ефект: скорочення витрат ЗЗР на 15–20 %, підвищення урожайності на 5–7 %. Вартість впровадження: близько 300–400 тис. грн на господарство.

В) *Сенсори вологості та агрометеостанції*. Встановлення станцій типу *METOS Pessl Instruments* або *FieldClimate* дозволяє відстежувати температуру, опади, вологість ґрунту, швидкість вітру. Ефект: скорочення водоспоживання при поливі на 25–30 %, оптимізація строків посіву.

Г). *Диференційоване внесення добрив*. Система *Ag Leader SMS* або *Raven Slingshot* дає можливість автоматично дозувати добрива відповідно до складу ґрунту. Ефект: економія добрив на 10–15 %, підвищення родючості поля на 5% за 2 роки.

На основі цього можна визначити сумарний очікуваний ефект для СГПП «Надія» за цим напрямом:

- зменшення прямих витрат на гектар на 800–1000 грн/га;
- збільшення врожайності пшениці з 5,2 т/га до 6,0–6,3 т/га, гречки – з 1,4 до 1,8 т/га, жита – з 3,8 до 4,5 т/га;
- додатковий прибуток підприємства – понад 2,5 млн грн на рік при площі обробітку 1500 га.

1.2. У межах інноваційного розвитку доцільно перейти на використання високопродуктивних сортів із покращеними характеристиками стійкості до хвороб, посухи й вилягання. Приклади для СГПП «Надія».

Крім того, ефективним є використання біостимуляторів росту (наприклад, *Вимпел*, *Агростимулін*, *Альфагумат*), що збільшують енергію проростання та стійкість рослин.

Таблиця 3.1

Пропозиції у сортозаміні для СГПП «Надія»

Культура	Сорт/гібрид	Урожайність, т/га	Особливості	Виробник
Пшениця озима	«Подільська» «Смуглянка»	6,5-7,2	Висока посухостійкість,	Інститут рослинництва ім..

			короткостеблові	В.Юр'єва
Гречка	«Дікуль» «Сумчанка»	1,8-2,2	Ранньостиглі, стійкі до осипання	УААН
Жито озиме	«Харківське-98» «Синтетик»	4,5-5,0	Морозостійкі, підвищена маса 1000 зерен	Селекційно- генетичний інститут

Результат: підвищення врожайності на 6–8 %, зменшення норми внесення мінеральних добрив на 10 %.

1.3. Біологізація землеробства та збереження родючості ґрунтів.

Важливою інновацією є впровадження елементів органічного землеробства, що сприяє екологічній стабільності. Основні заходи:

- використання біопрепаратів (*Бактоген, Триходермін, Азотофіт*) замість хімічних фунгіцидів;
- внесення сидератів (гірчиця, фацелія) після збору зернових – до 15 т зеленої маси/га;
- мінімізація обробітку ґрунту (No-Till або Mini-Till) для збереження вологості та структури ґрунту.

Очікуваний ефект:

- підвищення вмісту гумусу на 0,05–0,1 % щороку;
- економія пального – 30–35 л/га;
- зниження собівартості зерна на 7–10 %.

1.4. Автоматизація та аналітика даних

Використання платформ агроаналітики (*Soft.Farm, Cropio, OneSoil*) дозволить СГПП «Надія» вести повний облік агрооперацій: обробітку, внесення ЗЗР, добрив, витрат і врожайності. Це забезпечить:

- зменшення невиробничих втрат на 5–7 %;
- формування аналітичних звітів для управлінських рішень;
- підвищення прозорості виробництва та інвестиційної привабливості.

Таблиця 3.2

Підсумок по інноваціях у рослинництві

Показник	До впровадження	Після впровадження	Зміна, %
Середня врожайність пшениці, т/га	5,2	6,3	+ 21
Собівартість виробництва, грн/т	5900	4800	-18
Енерговитрати, л пального/га	85	60	-29
Чистий прибуток з 1 га, грн	4300	6200	+44

Таким чином, комплексне впровадження сучасних технологій точного землеробства, нових сортів, біологізації та автоматизації управління дозволить СГПП «Надія» значно підвищити продуктивність і прибутковість рослинницького напрямку вже протягом 2–3 років.

Поряд з основною галуззю рослинництво потрібно запропонувати інноваційні напрями розвитку господарства і інших галузях виробництва.

2. Інновації у тваринництві

2.1. Цифровізація управління стадом Для підвищення продуктивності ВРХ доцільно впровадити електронні системи обліку поголів'я (наприклад, *Uniform-Agri* або *DairyComp*), що дозволяють вести контроль над показниками надоїв, станом здоров'я тварин і відтворенням стада.

Такі рішення зменшують ризики втрати продуктивності та покращують якість молока.

2.2. Використання роботизованих доїльних систем Встановлення роботизованих доїльних установок (*Lely Astronaut*, *DeLaval VMS*) підвищує комфорт тварин і знижує трудові витрати. В результаті, підприємство може збільшити надої на 15–25 %.

2.3. Застосування енергоощадних технологій Утримання ВРХ вимагає значних енергетичних ресурсів, тому перспективним є використання:

- біогазових установок для переробки гною;
- теплових насосів для обігріву приміщень;
- сонячних панелей для живлення систем освітлення та вентиляції.

3. Інновації у переробці та зберіганні продукції. Для зниження втрат і підвищення доданої вартості доцільно розвивати напрям глибокої переробки зерна (виробництво борошна, круп, комбікормів). У секторі молочного виробництва – створення міні-сироварні, що дозволить випускати йогурти, кефір, сири під власним брендом. Для зберігання зерна – застосування методу активного вентилявання та контролю вологості за допомогою IoT-сенсорів.

4. Екологічні та «зелені» технології. СГПП «Надія» може впровадити такі екологічні інновації:

- перехід на біологічні засоби захисту рослин;
- використання органічних добрив власного виробництва;
- впровадження системи енергоменеджменту ISO 50001;
- участь у програмах «зеленого кредитування» для фермерів (наприклад, за підтримки ЄБРР).

5. Цифрова трансформація управління підприємством. Використання ERP-систем (AgroERP, Soft.Farm) дозволить інтегрувати всі бізнес-процеси – від обліку ресурсів до реалізації продукції. Створення онлайн-платформи для продажу власної продукції сприятиме розширенню ринків збуту та підвищенню впізнаваності бренду.

Отже, інноваційний розвиток СГПП «Надія» передбачає комплексну модернізацію усіх напрямів діяльності – від рослинництва до тваринництва, переробки та управління виробничими процесами. Реалізація зазначених заходів дасть змогу:

- підвищити рентабельність виробництва на 20–30 %;
- скоротити енергоспоживання на 15 %;
- забезпечити сталість агробізнесу в умовах кліматичних змін.

Таким чином, впровадження інновацій – це не лише умова ефективності, а й запорука довгострокового успіху підприємства в аграрному секторі.

3.2. Біологізація землеробства та інтегрована модель сталого розвитку» СГПП «Надія»

Біологізація землеробства – це стратегічний напрям сталого розвитку аграрного виробництва, що базується на використанні природних біологічних процесів для підтримання родючості ґрунту, зменшення хімічного навантаження на агроєкосистеми та підвищення продуктивності культур [40].

Для СГПП «Надія», яке спеціалізується на вирощуванні зернових (пшениця, гречка, жито) і має у своєму складі тваринницький комплекс (ВРХ, молочне виробництво), біологізація дає можливість комплексно використовувати органічні добрива, знизити витрати на мінеральні ресурси та поліпшити якість продукції. Метою цього проекту є розробка системи біологізації землеробства, спрямованої на відновлення та підвищення родючості ґрунтів у господарстві.

За результатами внутрішнього агрохімічного обстеження, ґрунти СГПП «Надія» мають такі показники:

Таблиця 3.3

Показники агрохімічного обстеження ґрунтів СГПП «Надія»

Показник	Середнє значення	Оптимум
Вміст гумусу, %	2,8	3,5-4,0
Азот легкогідралізований, мг/кг	95	120
Фосфор (P_2O_5), мг/кг	48	60
Калій (K_2O), мг/кг	65	80
pH ґрунту	6,1	6,0-6,5

Спостерігається в господарстві тенденція до зниження гумусу та зростання кислотності, що є наслідком інтенсивного землеробства і недостатнього повернення органічної речовини в ґрунт. Таке дослідження дає можливість визначити основні напрями біологізації у господарстві.

1. Використання органічних добрив. Підприємство утримує близько 300 голів ВРХ, що дає можливість щорічно отримувати близько 4500 т гною.

Норма внесення органічних добрив під зернові – 25 т/га раз на 3 роки.

Таким чином, гноєм можна забезпечити 180 га орних земель щорічно.

Розрахунок підвищення вмісту гумусу:

- 1 т гною додає в середньому 4,5 кг гумусу у ґрунт;
- При внесенні 25 т/га – приріст гумусу $\approx 0,11$ % на рік.

Через 5 років при систематичному внесенні органіки очікується збільшення вмісту гумусу з 2,8 % до 3,3–3,4 %.

2. *Сидеральні культур.* Для підвищення біологічної активності ґрунтів пропонується впровадити систему проміжних сидеральних культур – гірчиця біла, фацелія, ріпак олійний. Норма висіву – 10–12 кг/га; зелена маса – до 15–20 т/га.

Ефект від сидератів:

- накопичення 60–80 кг/га азоту в ґрунті (еквівалент 180 кг аміачної селітри);
- зменшення потреби у мінеральних добривах на 25 %;
- покращення структури ґрунту та водопроникності.

Таблиця 3.4

Економічна ефективність застосування сидератів (на 100 га)

Показник	Одиниця	Значення
Витрати на посів сидератів	грн/га	1200
Заміщення добрив (економія)	грн/га	1800
Чистий ефект	грн/га	+600
Загальний ефект (100га)	грн	60000

3. *Біологічні засоби захисту рослин.* Пропонується застосовувати біопрепарати «Триходермін», «Планриз», «Гаупсин», які пригнічують фітопатогени та активізують розвиток кореневої мікрофлори. Очікуваний ефект – зниження витрат на хімічні ЗЗР на 15–20 %, підвищення врожайності на 5–7 %.

Таблиця 3.5

Застосування біологічних засобів захисту рослин (пшениця)

Показник	Хімічна схема	Біологічна схема
Витрати ЗЗР, грн/га	1450	1150
Урожайність, т/га	6,0	6,4
Дохід при ціні 7000 грн/т	42000	44800
Собівартість, грн/га	25000	23500
Прибуток, грн/га	17000	21300

Додатковий прибуток: 4 300 грн/га або 430 000 грн на 100 га.

4. Впровадження системи No-Till / Mini-Till

Перехід на мінімальний обробіток ґрунту зменшує руйнування структури, втрату вологи та ерозію.

- економія пального – 30–35 л/га ($\approx$ 2 000 грн/га);
- збереження 200–250 м³ води/га;
- зменшення втрати гумусу на 0,05 % щороку.

Інвестиції: придбання сівалки *Horsch Avatar* або *John Deere 750A* – близько 2,5 млн грн (окупність 3–4 роки при обробітку 500 га).

Дослідивши всі напрями біологізації землеробства доцільно визначити комплексний ефект за проектом.

Таблиця 3.6

Комплексний ефект від біологізації землеробства для СГПП «Надія» (за проектом)

Напрямок	Основний ефект	Економічна вигода (грн/га)	Екологічна користь
Органічні добрива	Підвищення гумусу на 0,1%/рік	+800	Поліпшення структури ґрунту
Сидерати	Економія добрив	+600	Збагачення азотом
Біопрепарати	Збільшення урожайності	+4300	Зменшення хімічного навантаження
Mini-Till	Економія палива	+2000	Зменшення ерозії
Разом		$\sim$ 7700 грн/га	Стійкість агроecosистеми

Отже, для площі 1000 га орних земель щорічний економічний ефект становитиме близько 7,7 млн грн, а окупність заходів біологізації очікується через 2–3 роки.

Підсумовуючи, слід зазначити, що біологізація землеробства в СГПП «Надія» забезпечить комплексне відновлення родючості ґрунтів та зниження антропогенного навантаження. Основними елементами програми є систематичне внесення органічних добрив, вирощування сидератів, використання біопрепаратів та мінімізація обробітку ґрунту.

Внаслідок реалізації запропонованих заходів очікується:

- підвищення гумусу з 2,8 % до 3,4 % за 5 років;
- зростання врожайності зернових на 10–15 %;
- зниження собівартості продукції на 10–12 %;
- збільшення прибутку господарства на понад 7 млн. грн щорічно.

Біологізація – це не лише екологічна, а й економічно вигідна стратегія, яка забезпечує сталий розвиток підприємства та формування позитивного іміджу виробника екологічно безпечної продукції.

Інноваційний розвиток сучасного сільськогосподарського підприємства передбачає поєднання технологічних, організаційних, екологічних і цифрових рішень у єдину інтегровану систему [41]. Для СГПП «Надія», яке має змішану спеціалізацію – рослинництво (пшениця, гречка, жито) і тваринництво (виробництво молока, ВРХ), така модель розвитку дозволяє забезпечити замкнений виробничий цикл, ефективне використання ресурсів та формування високого рівня конкурентоспроможності.

Для визначення ефективності комплексної інноваційної програми для господарства використаємо основні результати та напрями інтегрованого розвитку [42]:

1. *Інновації у рослинництві.* Впровадження точного землеробства, дронів, диференційованого внесення добрив і біологізації дозволяє підвищити урожайність зернових культур на 15–25 %, знизити собівартість на 10–15 %, зменшити споживання добрив на 20 %.

2. *Інновації у тваринництві.* Автоматизація процесів доїння, цифровий моніторинг ВРХ, впровадження енергоощадних технологій (біогазова установка, теплові насоси) знижують витрати на електроенергію та корми на 12–18 %, підвищують продуктивність стада на 15 %.

3. *Біологізація землеробства.* Систематичне внесення органічних добрив і сидератів дозволяє відновити вміст гумусу з 2,8 % до 3,5 % за 5 років, покращити структуру ґрунту, активізувати біологічні процеси та знизити використання хімічних ЗЗР на 20 %.

4. *Інновації у переробці та реалізації продукції.* Створення міні-переробного цеху (борошно, крупи, кисломолочна продукція, сири) та власного торгового бренду «Надія Агро» забезпечить збільшення прибутку на 20–25 % за рахунок доданої вартості. Цифрові канали збуту (інтернет-платформа, онлайн-замовлення) дадуть змогу охопити регіональні ринки.

5. *Цифрова трансформація управління.* Запровадження систем ERP/AgroERP і агроаналітики (*Soft.Farm, Cropio*) дозволяє вести єдиний облік земель, техніки, поголів'я, запасів і фінансів. Це забезпечує прозорість, скорочення управлінських витрат на 10–12 % та підвищення оперативності прийняття рішень.

Таблиця 3.7

**Економічний ефект від комплексної інноваційної програми для
СГПП «Надія»**

Напрямок	Економічний ефект, тис.грн/рік	Частка у загальному ефекті, %
Рослинництво	2500	32
Тваринництво	1800	23
Біологізація	1200	15
Переробка продукції	2000	25
Цифрове управління	400	5
Разом	7900	100

Загальний прогнозований економічний ефект становить близько 7,9 млн грн на рік, що забезпечує окупність інвестицій у нові технології протягом 2,5–3 років.

Соціально-екологічний ефект зводиться до результатів:

- створення 5–7 нових робочих місць у сфері переробки та ІТ-супроводу;
- зменшення використання мінеральних добрив на 250 т/рік і ЗЗР – на 15%;
- скорочення викидів CO₂ на понад 120 т/рік завдяки використанню біогазу та органічних технологій;
- покращення екологічного іміджу господарства та можливість сертифікації за стандартами EU Organic.

Стратегічні переваги інтегрованої інноваційної моделі наступні [43] :

- економічна стійкість – диверсифікація доходів через поєднання виробництва, переробки й реалізації;
- екологічна збалансованість – збереження природних ресурсів і мінімізація негативного впливу;
- технологічна гнучкість – здатність швидко адаптуватися до ринкових і кліматичних змін;
- брендинг і конкурентність – створення власної торгової марки та репутації виробника якісної еко-продукції.

Таким чином, інтегрований інноваційний розвиток СГПП «Надія» є комплексною моделлю модернізації підприємства, що поєднує технологічні, екологічні та управлінські рішення. Його реалізація забезпечує:

- підвищення продуктивності аграрного виробництва на 20–25 %;
- скорочення витрат на ресурси на 10–15 %;
- відновлення родючості ґрунтів і зниження екологічних ризиків;
- формування конкурентних переваг на ринку агропродукції.

Отже, СГПП «Надія» може стати моделлю інноваційного фермерського господарства, що ефективно поєднує економічну вигоду з екологічною відповідальністю та соціальним розвитком регіону.

Висновки до розділу 3

Інноваційний розвиток СГПП «Надія» передбачає комплексну модернізацію усіх напрямів діяльності – від рослинництва до тваринництва, переробки та управління виробничими процесами. Реалізація зазначених заходів дасть змогу:

- підвищити рентабельність виробництва на 20–30 %;
- скоротити енергоспоживання на 15 %;
- забезпечити сталість агробізнесу в умовах кліматичних змін.

Таким чином, впровадження інновацій – це не лише умова ефективності, а й запорука довгострокового успіху підприємства в аграрному секторі [44].

Інтегрований інноваційний розвиток СГПП «Надія» є комплексною моделлю модернізації підприємства, що поєднує технологічні, екологічні та управлінські рішення. Його реалізація забезпечує:

- підвищення продуктивності аграрного виробництва на 20–25 %;
- скорочення витрат на ресурси на 10–15 %;
- відновлення родючості ґрунтів і зниження екологічних ризиків;
- формування конкурентних переваг на ринку агропродукції.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Інноваційна діяльність є важливою складовою системи заходів щодо прискорення розвитку сільського господарства, підвищення його конкурентоспроможності й ефективності. У наукових дослідженнях та практиці доцільно використовувати запропоноване визначення цього поняття як функціонування організаційних структур на кожному етапі інноваційного процесу від створення новацій (здійснення маркетингових досліджень, проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, їх експериментального освоєння й апробації, оформлення у вигляді звітів, матеріального стимулювання науковців і винахідників, охорони новацій як об'єктів інтелектуальної власності) до впровадження у виробництво (перетворення в інновації).

2. У світовій практиці інноваційна діяльність підтримується державою переважно шляхом запровадження податкових пільг, зокрема: відстрочення податкових платежів у разі виникнення додаткових витрат на інноваційні цілі; зменшення податку на суму приросту витрат на інноваційні цілі; звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів протягом декількох років; пільгове оподаткування дивідендів, отриманих по акціях фірм, що здійснюють інноваційну діяльність; зниження ставок податку на прибуток з метою спрямовування резервних коштів на замовленні державою та спільні науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки; надання пільг проектам, що виконуються за пріоритетними програмами; зменшення оподаткування прибутку на суму вартості приладів та устаткування, переданих вищим навчальним закладам, НДІ та іншим інноваційним організаціям; вирахування з прибутку до оподаткування внесків до благодійних фондів, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій; зарахування частки податку з прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з наступним використанням на інноваційні цілі. Остання пільга – єдина з наведених, що використовується в Україні.

3. Інноваційна діяльність у сільському господарстві суттєво уповільнилася, скоротилися як кількість і якість виконаних наукових розробок, так і чисельність науковців, винахідників та раціоналізаторів, особливо молоді, що є наслідком погіршення умов державного фінансування наукової діяльності. Економічні взаємовідносини між наукою та виробництвом недостатньо налагоджені, повільно впроваджуються у виробництво наукові розробки. Оновлення сільськогосподарського виробництва новими сортами, технікою, технологіями стримують також низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників і недостатня інформованість їх щодо новітніх досягнень вітчизняної сільськогосподарської науки. Проте приклади окремих господарств, які активно впроваджують новації у виробництво, свідчать про високу ефективність інноваційної діяльності на етапі впровадження та можливості її активізації в оглядовій перспективі.

4. Підвищенню ефективності інноваційної діяльності наукових установ УААН сприятиме створення маркетингових служб, які б здійснювали патентно-реферативний пошук і маркетингові дослідження. Маркетингові дослідження необхідно спрямовувати на планування наукової діяльності та просування отриманих новацій на ринок. Для підвищення інноваційної активності науковців і винахідників необхідно запровадити систему заходів щодо їх матеріального стимулювання на основі преміювання за рахунок виділення частки коштів, одержаних від реалізації їх новацій. Врегулюванню механізму передачі майнових прав на використання об'єктів інтелектуальної власності на основі ліцензійних угод сприятиме порядок розподілу доходів, одержаних від реалізації наукової продукції, між наукою та виробництвом шляхом врегулювання ліцензійних відносин. У зв'язку з цим у наукових дослідженнях та на практиці слід використовувати запропоновану автором методику оцінки вартості нових сортів і гібридів на основі витратного, доходного та ринкового підходів. Взаємовідносини щодо купівлі продажу матеріальних носіїв нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності на

основі їх цін, визначених із застосуванням запропонованої методики, мають замінити існуючий механізм виплат роялті для реалізації селекційних досягнень. Для інших видів об'єктів інтелектуальної власності можна використовувати механізм укладання ліцензійних угод з використанням паушального платежу.

5. Активізації інноваційної діяльності в сільському господарстві на етапах розробки, апробації та відтворення новацій сприятиме створення технопарків й інших інноваційних структур. У зв'язку з цим необхідно застосовувати запропоновану в дослідженнях схему створення технопарків на базі систем науково-дослідних інститутів, яке передбачає передачу до статутного фонду технопарку наукових часток науково-дослідного інституту та його дослідних станцій. Впровадження цієї схеми прискорить процес поширення і впровадження новацій, а також ліквідації тіньового ринку насіння, основна пропозиція якого формується дослідними станціями.

6. Інноваційний розвиток СГПП «Надія» передбачає комплексну модернізацію усіх напрямів діяльності – від рослинництва до тваринництва, переробки та управління виробничими процесами. Реалізація зазначених заходів дасть змогу: підвищити рентабельність виробництва на 20–30 %; скоротити енергоспоживання на 15 %; забезпечити сталість агробізнесу в умовах кліматичних змін. Таким чином, впровадження інновацій – це не лише умова ефективності, а й запорука довгострокового успіху підприємства в аграрному секторі.

7. Біологізація землеробства в СГПП «Надія» забезпечить комплексне відновлення родючості ґрунтів та зниження антропогенного навантаження. Основними елементами програми є систематичне внесення органічних добрив, вирощування сидератів, використання біопрепаратів та мінімізація обробітку ґрунту. Внаслідок реалізації запропонованих заходів очікується: підвищення гумусу з 2,8 % до 3,4 % за 5 років; зростання врожайності зернових на 10–15 %; зниження собівартості продукції на 10–12 %; збільшення прибутку господарства на понад 7 млн. грн щорічно. Біологізація

– це не лише екологічна, а й економічно вигідна стратегія, яка забезпечує сталий розвиток підприємства та формування позитивного іміджу виробника екологічно безпечної продукції.

8. Інтегрований інноваційний розвиток СГПП «Надія» є комплексною моделлю модернізації підприємства, що поєднує технологічні, екологічні та управлінські рішення. Його реалізація забезпечує: підвищення продуктивності аграрного виробництва на 20–25 %; скорочення витрат на ресурси на 10–15 %; відновлення родючості ґрунтів і зниження екологічних ризиків; формування конкурентних переваг на ринку агропродукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івасів І., Машлій Г. Науково-технічний прогрес та його значення в економіці і суспільстві. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, 2016. Режим доступу: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/18537/2/Mig_nauk_conf_2016_Ivasi_v_I-Scientific_technological_progress_68.pdf
2. Schumpeter J. A. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка і бізнес-циклу. Й. А. Шумпетер. Кембридж : Harvard University Press, 1934. 2-ге вид. 437 с.
3. Twiss B. C. *Managing Technological Innovation* / B. C. Twiss. London : Longman, 1986 (3-тє вид.). 238 с.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data* (4th ed.). Paris : OECD Publishing, 2018. 378 с.
5. Закон України "Про інноваційну діяльність" №40-IV від 04.07.2002 р.
6. Ковальчук О. В. *Інноваційна діяльність в аграрному секторі економіки України*. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023.
7. Hanushchak-Yefimenko, L. M. (2020). Conceptual management framework to enhance the development of innovation active agribusiness enterprises
8. IT Ukraine Association [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://itukraine.org.ua> (Дата звернення: 13.11.2025).
9. Kucher, L. (2017). Implementation of investment-innovation projects in agribusiness. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 3(2), 88–108. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2017.03.02.08>
10. Radchenko, O., Tkach, L., & Dendebera, O. (2023). Financing innovations in the agricultural industry as a component of the digital development

of Ukraine's economy. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics", 10(4).) <https://doi.org/10.52566/msu-econ4.2023.54>

11. Stoianova, A. (2025). The Role of Agricultural Innovations in the Development of Modern Ukrainian Agribusiness. *Modern Economics*, 49. [https://doi.org/10.31521/modecon.V49\(2025\)-29](https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-29)

12. Onegina, V.; Kucher, L.; Kucher, A.; Krupin, V.; Kłodziński, M.; Logos, V. Unlocking Innovation Capacity: Strategies for Micro-, Small, and Medium Enterprises in Ukrainian Agriculture. *Agriculture* **2025**, *15*, 65. <https://doi.org/10.3390/agriculture15010065>

13. Чорний, Р., Венгер, В., Кушніренко, О., & Чорна, Н. (2025). Інноваційно-промисловий розвиток регіонів України: перспективи та обмеження. *Економіка України*, 68(2 (759), 3–27. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.02.003>

14. Вишневецька О. В. Оцінка ефективності агроінновацій. Вісник Університету «Україна». Економічні науки. 2023. № 8 (35) <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2023-8-35-02>

15. Державний комітет статистики України. *Методика розрахунку індексу наукової продукції* (Наказ № 516 від 22.12.2010).

16. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Панченко І. Г. Особливості аналізу ефективності впровадження технологічних інновацій в сільському господарстві. *Nauka innov.* 2020. т. 16, № 3. С. 27–38. URL: <https://doi.org/10.15407/scin16.03.027>

17. Радіонова Я. В. Комплексний аналіз та оцінка ефективності інноваційної діяльності агропромислових підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2016. Вип. 10, Ч. 2. 2016. С. 80–83.

18. Аналітичний звіт про наукові досягнення у сфері сільського господарства (2022–2024). Київ: НААН, 2024.].

19. Державна служба статистики України. *Показники розвитку сільського господарства України за 2023 рік*. Київ: Держстат, 2024.
https://ukrstat.gov.ua/suya/st_zvit/2023/11/zv_pr_sg_v_post_cin.pdf
20. FAO. *Agricultural Innovation Systems: Framework and Guidelines*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2023.
21. Блакита Г., Лановська Г. Інтегральна оцінка інноваційності діяльності підприємства. *Scientia fructuosa*. 2017. № 6(116). С. 52-61.
22. Єршова Г.В., Інноваційна діяльність в Україні: основні тенденції та проблеми // *Економічна політика (серія ЕП)*. 2017. № 17-4. С. 137–148.
[Електронний ресурс] – Режим доступу:
https://eip.org.ua/docs/EP_17_4_137_uk.pdf DOI:
<https://doi.org/10.15407/eip2017.04.137>
23. Тимошенко Н.Ю., Шабанова М.А. Розвиток інноваційної діяльності в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 29. DOI:
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-30>
24. Одінцов О. М. Формування передумов кластерної організації агропромислового виробництва: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / О. М. Одінцов. Черкаси : ЧДТУ, 2024. 160 с.
25. Нац. наук. центр «Ін-т аграрної економіки» НААН України. Київ: [б. в.], 2024. Режим доступу:
https://lvet.edu.ua/images/step/2024/06/04/%D0%B4%D0%BE%D0%B4_6_1.pdf
26. Черноіванова Г. С. Процедура формування механізму організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною працею на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С. 156–160. URL:
<https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28600>
27. Власюк Н. І. Організація інноваційної діяльності підприємств в умовах воєнного стану. *Вісник ЛТЕУ. Екон. науки*. 2024. № 79. С. 87-93.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-11>

28. Крилов Д. Інноваційна діяльність підприємства: місія, завдання та особливості організації. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023. No 1 (33). С. 7-14. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1\(33\)-7-14](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-7-14)
29. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Фінансові аспекти інноваційного розвитку. Економіка та суспільство. 2023. No 55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62>
30. Михайлик О., Бірак Є. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023. No 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-86>
31. Зозуляк М. Проблеми фінансового забезпечення інноваційних процесів. Економіка та суспільство. 2022. No 42. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-87>
32. Волощук В. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств. Сталий розвиток економіки. 2019. No 4 (45). С. 112-119. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/96>
33. Цилюрик Г. І. Інноваційна діяльність в умовах економічної конкуренції. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <https://magazine.faaaf.org.ua/innovaciyna-diynalnist-v-umovah-ekonomichnoi-konkurencii.html>
34. Ткаченко П. Теоретичне підґрунтя інноваційної діяльності підприємств. Підприємництво та інновації. 2021. No 19. С. 40-45. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/19.6>
35. Чайковська М. Удосконалення організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку підприємства в умовах євроінтеграції *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки*. 2018. № 1(36). С. 292–296. <https://doi.org/10.31498/2225-6725.36.2018.169659>
36. Згурська О. М., Лящук В. Ю. Організаційно-економічний механізм управління інноваційними диверсифікаційними стратегіями підприємства //

Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2021. № 4(38). С. 42-49.
DOI: 10.31673/2415-8089.2021.044249

37. Дем'яненко Т. (2024). Формування організаційно-економічного механізму управління розвитком промислового підприємства. *Development Service Industry Management*, (3), 19–25. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(3\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(3))

38. Babenko V, Baksalova O, Prokhorova V, Dykan V, Ovchynnikova V, Chobitok V 2021 Information And Consulting Service Using In The Organization Of Personnel Management. *Studies of Applied Economics*, 38 (4). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v38i4.3999>

39. Саламаха О. В. Управління інноваційною діяльністю підприємств та особливості її фінансового забезпечення. *Молодий вчений*. 2018. №11. С. 1193-1196. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/275.pdf>

40. Насад Н. В., Таш Ф. Організаційно-економічний механізм діяльності підприємства // *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2022. № 3-4(40). С. 82-85 DOI: 10.31673/2415-8089.2022.038285

41. Олійник Н. М., & Олійник О. М. Організаційно-економічний механізм забезпечення сталого розвитку підприємства: сутність, складові та особливості формування. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14540637>

42. Управління інноваціями. Навч.-метод. посібник. І.І. Стойко. Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 200 с. URL: <https://kaf-mp.tntu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/ui-posibnyk.pdf>

43. Россоха, В. В. *Інноваційно-технологічне забезпечення розвитку сільського господарства : монографія* – Київ : Інститут аграрної економіки, 2023. 172 с.

44. Шкуренко О., Чорна Т. Інноваційна стратегія розвитку підприємства в умовах адаптації до сучасних викликів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2023. № 16(32). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-10)

ДОДАТКИ

*Додаток А***Показники комплексної оцінки новацій та їх значення***Додаток Б***Порівняльний аналітичний баланс***Додаток В***Звіт про фінансові результати***Додаток С***Звіт про фінансові результати**